

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

LOKALNI UTICAJ NA GLOBALNE PROMENE

– CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA U NAŠIM ZAJEDNICAMA

Lokalizacija Agende 2030
Projekat „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“

Izdavač:

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Registrovane kancelarije
Bon i Ešborn, Nemačka

Za izdavača:

Milena Altmajer, vođa projekta
Projekat Reforma javnih finansija – Agenda 2030
Beograd, Srbija
E pfr-rs@giz.de; sdgsforall@giz.de
I www.giz.de

Autor:

Biljana Maletin

Fotografije:

GIZ

Godina izdanja:

Septembar 2022.

LOKALNI UTICAJ NA GLOBALNE PROMENE – ciljevi održivog razvoja u našim zajednicama

Lokalizacija Agende 2030

Projekat „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“

Ciljevi održivog razvoja (COR) globalna su strategija Ujedinjenih nacija koja je usvojena na samitu održanom 2015. godine u vidu rezolucije – *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*.

Agenda 2030 je univerzalna strategija i od država potpisnica se očekuje da mobilisti sve resurse kako bi ciljevi bili ostvareni u dogovorenom roku. Agenda ima 17 ciljeva koji uključuju tri dimenzije: ekonomski rast, socijalnu inkluziju i zaštitu životne sredine. Ona takođe počiva na trima ključnim vrednostima: poštovanju ljudskih prava, poštovanju principa „da niko ne bude izostavljen“ i rodnoj ravnopravnosti.

Republika Srbija je kroz rad državnih institucija i civilnog sektora bila uključena u proces kreiranja ovih ciljeva, a sada, kao i druge članice UN, u saradnji sa svojim partnerima radi na njihovoj implementaciji.

Projekat „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“ koji podržavaju vlade Švajcarske i Nemačke, a implementira organizacija Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, jedan je od najznačajnijih projekata koji omogućava primenu Agende 2030.

Ovaj projekat je specifičan po tome što je fokusiran na lokalizaciju ciljeva održivog razvoja.

Osnovni cilj komponente Lokalizacija Agende 2030 u okviru projekta „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“ je jačanje kapaciteta lokalnih samouprava i drugih lokalnih aktera za sprovođenje i lokalizaciju Agende 2030, na bazi multisektorske saradnje i razmene. Na taj način, ona podržava napore Platforme „Održivi razvoj za sve“ usmerene ka uspostavljanju širokog društvenog dijaloga na lokalnom nivou o lokalnim razvojnim prioritetima usklađenim sa ciljevima održivog razvoja i izradu krovnih lokalnih razvojnih planskih dokumenata.

Lokalizacija Agende 2030 sprovodi se kroz podršku ključnim partnerskim institucijama u oblasti lokalizacije ciljeva održivog razvoja, kao i direktno od strane projektnog tima GIZ. Lokalizacija Agende 2030 komplementarna je sa aktivnostima Platforme „Održivi razvoj za sve“¹ na lokalnom nivou i nadovezuje se na rezultate i procese u okviru ove Platforme.

Tematske celine komponente lokalizacije Agende 2030 su sledeće:

- Podrška Kabinetu predsednice Vlade Republike Srbije (timu zaduženom za sprovođenje Agende 2030)
- Podrška Republičkom sekretarijatu za javne politike
- Treninzi i razvoj kapaciteta za lokalne samouprave i druge aktere u lokalnoj zajednici
- Podrška lokalnim zajednicama kroz „Fond za održivi lokalni razvoj“

U ovoj publikaciji ukratko vam predstavljamo najznačajnije rezultate ovih aktera, naučene lekcije i promene koje su postignute tokom rada na ovom projektu uvereni da će njihovi uvidi, motivacija, akcije i rezultati podstaći i druge lokalne samouprave, zajednice i organizacije da zajedno rade na lokalizaciji Agende 2030.

¹ www.sdgs4all.rs

Podrška sa nacionalnog nivoa za lokalizaciju ciljeva održivog razvoja

Usvajanje Agende 2030 kao globalne strategije koja se tiče svih stanovnika planete, Vlada Republike Srbije pratila je osnivanjem međuresorne grupe koja je imala za cilj da poveže ministarstva, politike i akcije vlade ka implementaciji ciljeva održivog razvoja prvo kroz nacionalne politike, a zatim i kroz delovanje na lokalnom nivou.

Od 2016. godine međuresorno telo predvodila je prof. dr Slavica Đukić Dejanović, najpre kao ministarka bez portfelja, a u prošlom sazivu vlade kao posebna savetnica predsednice Vlade za pitanje ciljeva održivog razvoja.

„Kada smo prvi put formirali grupu shvatili smo da imamo ozbiljan problem, da ne razumemo ciljeve... krenuli smo od održivosti... sećam se da smo sa Demostatom odradili jedno istraživanje i videli smo da samo 9% građana Srbije delimično razume pojам održivog razvoja... možete misliti održivost, koherencnost, to su neki termini, koji treba da se implementišu u životu...“

Prof. dr Slavica Đukić Dejanović

Vrlo rano, GIZ je postao jedan od ključnih partnera na implementaciji ciljeva održivog razvoja. Ono što je na samom početku bio zaokret je razumevanje da ciljevi moraju da se sprovode paralelno na nacionalnom i lokalnom nivou, da treba da budu naučene lekcije iz (ne)sprovođenja milenijumskih ciljeva kao isključive odgovornosti same vlade bez integracije u nacionalne strategije i lokalne politike, kao i to da oko sprovođenja Agende 2030 treba napraviti široku saradnju sa civilnim sektorom, akademskom zajednicom i privredom.

„GIZ je učestvovao u tome da shvatimo da nacionalni i lokalni nivo moraju paralelno da se rade... na nacionalnom nivou koji je bio animiran kroz rad međuresorne grupe koja je angažovala i akademsku zajednicu i Privrednu komoru, da vidimo šta su prioriteti države, da pravimo dobrovoljni nacionalni izveštaj, da se

na međunarodnom planu vidi da su nam ciljevi bliski i da na njima radimo. Dobrovoljni nacionalni izveštaj u stvari nije dokument koji treba da se pročita, nego je proces... GIZ je tu okupio stručnjake koji su mnogo, mnogo radili na tome... iz socijalne sfere, iz ekonomске sfere, iz sfere životne sredine... ono sto je možda najbitnije je da je GIZ dao ogroman doprinos da NVO sektor doprinosi naporima vlade, odnosno da vlada prihvati da ne može sama raditi...“

Prof. dr Slavica Đukić Dejanović,
posebna savetnica predsednice Vlade za ciljeve održivog razvoja

Pored izrade prvog dobrovoljnog nacionalnog izveštaja o sprovođenju ciljeva održivog razvoja, koji je bio veliki korak za Srbiju, rad je nastavljen integracijom u planski sistem kroz napore Sekretarijata za javne politike, ali i saradnju sa drugim ministarstvima, pre svega Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog i saradnju sa Stalnom konferencijom gradova i opština. Međutim, najznačajniji rezultati, prema mišljenju kabineta, upravo su oni koji su postignuti u lokalnim zajednicama.

Kabinet predsednice Vlade je, uz podršku GIZ-a, organizovao seriju okruglih stolova u opštinama Surđulica, Žitorađa, Vladičin Han, Golubac i Mali Zvornik, na kojima se govorilo o izazovima sa kojima se ove opštine suočavaju prilikom osmišljavanja svojih razvojnih strategija i dokumenata. Na ove okrugle stolove pozivane su sve relevantne institucije i organizacije iz tih opština, jer je ključna ideja bila da se promoviše saradnja svih lokalnih aktera na kreiranju razvojnih strategija i dokumentata. Zaključeno je da je jedna od velikih prepreka sa kojima se suočavaju ove sredine nedostatak adekvatno obučenih ljudi koji bi radili na novim dokumentima, programima i projektima. Kao jedno od mogućih rešenja, pored neophodne podrške sa nacionalnog nivoa, prepoznata je regionalna saradnja, pre svega međuopštinska i ona u okviru istog okruga. Okruzi i susedne opštine vrlo često dele slične probleme (neke i doslovno, kao što je često slučaj sa pitanjima iz oblasti životne sredine) i sličan kontekst pa bi međusobna razmena iskustva, povezivanje ljudi koji bi radili na zajedničkim projektima moglo da bude važna podrška nedovoljno razvijenim opštinama.

Sama činjenica da su u program uključene najmanje razvijene opštine govori o tome da se mislilo o principu „ne izostaviti nikog iz razvoja“, ali je u okviru sastanaka i dijaloga posebno insistirano na tome da opštine treba da razvijaju kapacitete da odgovore na potrebe svih svojih građana.

„Krenuli smo od toga da mapiramo probleme i da vidimo da ima dosta onih koji su u velikoj šansi da budu iza kolone i da se ne uključe u razvojne projekte... ali ko je među njima najugroženiji... pa to je ona baka stara koja živi sama i ima samo dva para obuće za čitav svoj život, pa to su Romi koji se još uvek venčavaju u maloletničkom periodu, imaju puno dece, ili građani koji se ne vakcinišu, oni koji su neobrazovani. Nama se saobraćajne nesreće stalno dešavaju, nama trudnice, deca, stari nemaju parkove, nemate mesto gde će najsenzitivnije grupe ljudi da sede i da uživaju u tom parku...“

Prof. dr Slavica Đukić Dejanović

Kako kabinet premijerke vidi, kratkoročni rezultat ovog projekta predstavljaju planovi koje opštine sada kreiraju same, srednjoročni rezultat bi bila implementacija tih planova, a dugoročni nov način razmišljanja i naučene lekcije.

Na osnovu naučenih lekcija zaključeno je da je saradnja sa civilnim sektorom neophodna u implementaciji Agende 2030 i u tom smislu se saradnja sa Platformom za održivi razvoj vidi kao višestruko korisna. Ova saradnja sa Platformom se takođe vidi i kao dobar model koji bi mogao biti ponovljen u pojedinim regionima Srbije. Po uzoru na platformu organizacije civilnog društva koja radi na nacionalnom nivou na implementaciji Agende 2030, predlog je da se podrže i regionalne platforme organizacija civilnog društva koje bi još adekvatnije iznele regionalnu raznolikost (za Vojvodinu, jug Srbije, centralni deo,

Beograd i sl.). Saradnja sa akademskom zajednicom i privredom postoji kada se ona inicira te je lekcija da od vladinih institucija zavisi koliko će te saradnje biti, kao i to da stalno treba pozivati na saradnju nove aktere u skladu sa kontekstom koji živimo.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog nije bilo direktni partner na ovom projektu, ali je detaljno pratilo realizaciju projekta i prisustovalo većini aktivnosti koje su sprovode na nacionalnom tako i na lokalnom nivou. Ministarstvo je u okviru svojih nadležnosti pokrenulo rad na implementaciji ciljeva slanjem upitnika svim opštinama na osnovu kojih su stekli uvid u njihov stepen razumevanja Agende 2030 i kapacitet za implementaciju ciljeva održivog razvoja.

Takođe, u okviru redovnih aktivnosti

Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog kontinuirano se obilaze opštine, prati njihov rad iz delokruga ministarstva i pruža podršku.

„Naše iskustvo je da je saradnja sa lokalom odlična i da je ljudima potrebna podrška. Mi ih informišemo i razgovaramo sa njima. U 60%, 70% opština smo sreli ljudi koji bi da uče. Znate šta je lepo, kad smo isli drugi put a „oni recituju šta je bilo prvi put“ ... donosioci odluka neće uvek da sarađuju, ali nama ne trebaju predsednici opština nego ljudi koji rade. Naše iskustvo je odlično, ova metoda obilaženja ljudi i razgovora sa ljudima radi.“

Gordana Čomić, ministarka za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Kao jedan od najznačajnijih doprinosa projekta, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava vidi podsticaj na dijalog i saradnju, pre svega između organizacija civilnog društva i institucija, a zatim i međuopštinsku i regionalnu/okružnu saradnju.

„Meni je svaki projekat na kome se ustanavljava rutinska saradnja civilnog sektora i vlade uspeh. Ovde je GIZ inicirao Platformu i to je bilo važno. GIZ je omogućio da dijalog ipak bude... mi ne bi mogli da uradimo u ovom trenutku ono što je GIZ uradio zbog manjka saradnje između vlade i civilnog sektora.. a mi bi čuda mogli da napravimo kada bi bilo više saradnje.“

Gordana Čomić, ministarka za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava vidi da bi u nastavku projekta bilo važno raditi na uspostavljanju koordinatora za sprovođenje Agende 2030 na lokalnom nivou, ali i fokal pointa u ministarstvima na nacionalnom nivou. Na lokalnom nivou ove osobe bi trebalo da prate sporovođenje planova razvoja u svojim opštinama, ali i da budu informisane šta se u ovoj oblasti dešava u drugim opštinama, okruzima i na nacionalnom nivou. Njihovo imenovanje, takođe bi značilo stalnu posvećenost opština ovim pitanjima. Na nacionalnom nivou, fokal pointi bi trebalo da obezbede i protok informacija i jaču međuministarsku saradnju koja je u ovom trenutku nedovoljna. Ono što bi bilo važno je da ovim osobama to ne bude dodatni posao, već da budu jasno postavljene, sa opisima poslova i odvojenim sredstvima u budžetu za ove pozicije.

Pored toga, predlog je da se u narednom periodu više ne radi kroz pilot opštine, već da sve opštine u Srbiji imaju zadatku da implementiraju Agendu kroz razvojne planove (što je i zakonska obaveza prema Zakonu o planskom sistemu), a da im se u tome pruža podrška sa različitih nivoa. Ono što je ministarstvo takođe prepoznalo u svom radu je da treba ojačati ulogu okruga, da je moguće praviti obrazovne programe i programe saradnje za načelnike okruga po uzoru na one koji je SKGO radio za opštine i opštinske donosioce odluka.

„Odlično je što je u okviru projekta bilo pilot opština. Vidi se velika razlika između opština koje su učestvovale u projektu, prošle obuku i onih koje nisu. Sekretarijat za javne politike takođe može da igra još veću ulogu, kroz pružanje uputstva svim opštinama kako da lokalizuju ciljeve održivog razvoja. Opštinama je potreban „kuvar“ koji pokazuje jasne korake opštinama, šta treba da rade.“

Nada Lazić, savetnica za ciljeve održivog razvoja

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog takođe namerava da inicira uvođenje principa „Leave no one behind“ u nacrt svakog dela ekonomskog razvojnog plana Srbije i da taj princip postane sastavni deo svih strateških dokumenata kao što se očekuje da svaki strateški dokument ima rodnu perspektivu. Takođe, vide veliki prostor za uključivanje privrede u sve naredne aktivnosti vezane za implementaciju Agende 2030.

Sekretariat za javne politike – direktni grant za podršku lokalnim samoupravama

Republički sekretariat za javne politike je najznačajnije državno telo koje se bavi javnim politikama.¹ Sekretariat pruža analitičku podršku planiranju strateških ciljeva i praćenju efekata javnih politika vlade. Sekretariat je takođe ključno telo kroz koje se sprovodi reforma planskog sistema, koje se stara o usaglašenosti različitih planskih dokumenata i prati procese njihove izrade, sprovođenja i realizacije.

Takođe, Republički sekretariat za javne politike je ključno telo koje pruža stručnu metodološku pomoć jedinicama lokalne samouprave pri izradi njihovih planskih dokumenata, te prati izradu i primenu istih.

U okviru projekta Lokalizacija ciljeva održivog razvoja, Republički sekretariat za javne politike je prvi put od partnerske organizacije (GIZ) dobio grant, kojim je potom podržavao lokalne samouprave da razviju sopstvene lokalne planove razvoja. Svoje planove, uz podršku Sekretarijata i GIZ-a, razvijali su grad Užice i opština Sremski Karlovci.

„Za nas je bilo jako važno da prođemo i ovo iskustvo, da naši partneri i naši korisnici prođu ovo iskustvo, da mi uslovno budemo i u cipelama „donatora“, onih koji daju podršku nekome, da vidimo kako to izgleda iz naše perspektive... zahvalni smo GIZ-u na ovom iskustvu, jer ovo nije lak način saradnje. Kad smo počeli nismo mogli da imamo ovakav oblik saradnje, sad možem i želimo... to je dodatna vrednost koju smo dobili ovim projektom...“

Jelena Mujčinović, šef Odseka za EU integracije, međunarodnu saradnju i upravljanje projektima

Na kraju projekta održana je završna konferencija u okviru koje su gradonačelnici i predstavnici opština sa svojim timovima predstavili rezultate ovog procesa. Promena koja je postignuta na ovaj način utiče na višegodišnji rad lokalnih samouprava, ima-

jući u vidu da one donose planove na 7 do 10 godina. Grad Užice i opština Sremski Karlovci prošli su ozbiljan proces konsultacija sa građanima, analize podataka i kreiranja nacrta dokumenata.

Dugoročno, ovaj projekat je ojačao kapacitete Republičkog sekretarijata za javne politike kao ključne institucije u zemlji koja sprovodi plansku reformu sistema.

„Ideja je bila da lokalne samouprave dobiju instrukciju od Republičkog sekretarijata za javne politike, koji je nosilac funkcije planiranja, da dobiju metodološku podršku 100%, da dobiju konsultantsku podršku... jer je osnovna uloga Sekretarijata i cele planske reforme da sada odluke donosimo na činjenično utemeljenim situacijama, odnosno da dođemo do podataka, da analiziramo te podatke i da u odnosu na izazove koji postoje u zajednici oni kreiraju one mere koje će uticati na to da se podigne životni standard građana...“

Svetlana Aksentijević, šefica Odseka za ekonomске analize RSJP

Završni događaj projekta za mentorstvo u lokalnom procesu planiranja, jun 2022.

„GIZ je podržao i izradu smernica za izradu lokalnih planova razvoja, a smernice su odmah povezane sa ciljevima održivog razvoja, i to je pored analize Agende 2030 bio prvi korak gde se Republički sekretariat za javne politike pozicionirao kao neko ko insistira na ciljevima održivog razvoja. Kratkoročni rezultat je da smo postigli model saradnje koji mi možemo da unapređujemo, analiziramo, ažuriramo, u skladu sa našim ambicijama i strateškim razmišljanjem; dugoročno je RSJP pozicioniran kao neko ko je u okviru Agende

¹ Republički sekretariat za javne politike <https://rsjp.gov.rs/cir/o-nama/>

2030 važan akter, a javnost, i pre svega oni koji kreiraju javne politike, znaju da moraju da se orientišu ka održivom razvoju“

Darinka Radojević, šefica Odseka za podršku planiranju javnih politika RSJP

Ključna promena koja se dogodila u okviru projekta je participativno planiranje i širok konsultativni proces (u Užicu je više od 300 ljudi bilo uključeno u ovaj proces) sa svim relevantnim akterima, posebno civilnim društvom. Namera Sekretarijata je da se slični procesi ponove i u drugim opština koje se trenutno nalaze u procesu planiranja (oko 30 planova razvoja je trenutno u procesu).

Uspešnosti u realizaciji projekta „Lokalizacija ciljeva održivog razvoja“ doprinela je saradnja sa Platformom „Održivi razvoj za sve“, koja okuplja organizacije civilnog društva i pruža Sekretarijatu dodatne informacije o tome šta se dešava u pojedinim regionima zemlje, otvara nova pitanja i pruža dodatnu podršku u vidu istraživanja, analiza, dijaloga i panela. U procesu saradnje, Platforma za održivi razvoj imala je važnu ulogu u odabiru pilot opština za saradnju, a pružila je i konkretnu podršku pojedinim opštinama i gradovima u vidu konkretnih analiza javnih politika i prikupljanja podataka. U saradnji sa Platformom za održivi razvoj, razvijen je srednjoročni plan grada Pirot, koji sada služi kao model drugim gradovima.

Baza koju je RSJP razvio sa GIZ-om povezuje ciljeve održivog razvoja sa klasterima, odnosno sa pregovaračkim poglavljima, tako da taj aspekt i pregled koji Sekretarijat pravi jeste jako važan sa aspekta sprovođenja ciljeva razvoja. U okviru izrade Programa ekonomskih reformi, posebna pažnja je data povezivanju ciljeva održivog razvoja sa strukturnim reformama i budžetom Republike Srbije.

Princip „ne izostaviti nikog iz razvoja“ je sistemski integrisan kroz obavezu svih aktera javnih politika da izrađuju analizu efekata javnih politika, kroz koju moraju da pokažu kakve efekte promena proizvodi u društvu i na koje ciljne grupe posebno utiče; u slučaju negativnih efekata ili rizika moraju biti predložene posebne mere da se iste umanje ili uklone.

„... tako da sad mi jesmo na početku jer nisu zaokružene sve politike na svim nivoima, nisu ni sve lokalne samouprave donele svoje planske dokumente, pa se možda malo manje pažnje posveti toj analizi efekta, zato što se trude da proizvedu dokument, a ispoštuju metodološki strukturu, proces; mi ćemo sigurno raditi analize kada se završi taj prvi ciklus planiranja, da vidimo šta treba unaprediti; trenutno radimo na novoj uredbi kako bi unapredili razumevanje potreba manjinskih grupa; tako da mi kao RSJP imamo taj mehanizam za uvođenje principa i mi smo ključni da to sprovedemo ...“

Darinka Radojević, šefica Odseka za podršku planiranju javnih politika RSJP

Iskustvo u radu Sekretarijata pokazalo je da je u nekim politikama (socijalna politika, rodna ravnopravnost, antidiskriminacija i sl.) nosioci-ma javnih politika lakše da se osvrnu na ovaj princip dok je kod drugih politika potrebna i podrška i dodatni alati kroz koje bi (kao kroz test rodne ravnopravnosti) prepoznali kakve uticaje ima konkretna javna politika na pojedine grupe građana.

„Ja bih samo rekla da kad proces konsultacija počne od najranije faze pripreme dokumenata javnih politika i da traje tokom celog procesa izrade javnih politika... tome se mnogo posvećuje pažnja sada... i mi pozivamo ljudе da nam kažu svoja mišljenja... imamo na sajtu da stanovništvo, građani mogu da kažu... ljudi još uvek to ne znaju... to treba još više promovisati... a i GIZ može da pomogne da se promoviše još više... to je takođe, ne ostavljamo nikog iza sebe. Ne možemo da ispunimo sve želje, ali možemo da čujemo pojedine grupe, one kojima je najpotrebnije...“

Dijana Ilić Zogović, pomoćnica direktorke Republičkog sekretarijata za javne politike

Logičan sled u radu Sekretarijata je da kada se izrade planovi razvoja, sledeći korak bude operacionalizacija dugoročnih planova kroz izradu srednjoročnih planskih dokumenata, i logično je da se to prvo desi u gradu Užicu i Sremskim Karlovcima, kao pilot opština.

Takođe, Republički sekretarijat za javne politike radi i analize za nacionalne planske dokumente, a posebno se очekuje i nacrt Nacionalnog plana razvoja zemlje koji treba da usmeri sve aktere javnih politika ka održivom razvoju.

Grad Užice – Planiranje razvoja za sve građanke i građane

Grad Užice je uz podršku Republičkog sekretarijata za javne politike i GIZ-a u maju prošle godine otpočeo rad na izradi Lokalnog plana razvoja. Ono što je ovaj proces činilo drugačijim je sam pristup izradi ovog dokumenta. Za razliku od ranije prakse gde su eksperti sačinjavali plan uz konsultovanje lokalnih aktera, grad je doneo odluku da proces planiranja u potpunosti bude vođen od strane lokalne vlasti, uz maksimalno angažovanje lokalne administracije, svih lokalnih aktera i široku participaciju građana i građanki.

„Dilema je bila da li mi da se uhvatimo u koštač sa idejom da sami pokrenemo planiranje ili da angažujemo agenciju da to uradi za nas...donosioći odluka, gradonačelnica, predsednik skupštine, gradsko veće, na kraju smo svi iskristali stav da mi to treba da radimo... najpre to treba da rade ljudi koji će jednog dana i sprovoditi ovaj plan razvoja, drugo, niko tako ne poznaje ovaj grad kao mi, kao ljudi koji ovde svakodnevno rade u izvršnoj vlasti, operativno se sučavaju sa izazovima upravljanja gradom svakodnevno...“

i onda smo ušli u tu proceduru... možda malo nesvesno šta nas sve u tom procesu čeka...“

Branislav Mitrović, predsednik Skupštine grada Užica

U ovom procesu je gradu bila potrebna pomoć i eksternih eksperata, pa je veliki značaj imala podrška Republičkog sekretarijata za javne politike i eksperta za planiranje koga je Sekretarijat angažovao za potrebe razvojnog planiranja u Užicu. Snežana Selaković, eksterni ekspert, je dobro poznavala kontekst grada Užica, što je pored njenog stručnog znanja, mnogo značilo u procesu planiranja.

No, ključni i najvažniji segment ovog procesa su, prema mišljenju predsednika Skupštine grada Užica (koji je u isto vreme i koordinirao procesom izrade plana), **konsultacije**. Proces konsultacija u toku planiranja bio je prilično sveobuhvatan: pre svega, tokom planiranja oformljeno je 18 radnih grupa (i 19. za koordinaciju) koje su činili predstavnici institucija, lokalne vlasti, svih lokalnih tela i saveta, privrede, civilnog sektora, mesnih zajednica.

Zatim je grad na svom vebajtu napravio posebno dizajniranu podstranicu namenjenu isključivo procesu planiranja putem koje su građani detaljno obaveštavani o samom procesu i na kojoj su predstavljeni svi dokumenti koji se tokom procesa planiranja proizvode.

Na adresu 24.000 građanki i građana grada Užica, kroz sistem objedinjene naplate poslat je letak kojim se oni obaveštavaju da je grad u procesu izrade Lokalnog plana razvoja do 2030. godine i kojim se pozivaju da učestvuju u procesu. Kroz sistem 48, koji u Užicu funkcioniše kao sistem kroz koji građani obaveštavaju samoupravu o problemima u gradu, takođe je omogućeno da građani šalju pitanja i komentare, daju predloge na nacrt dokumenta i postavljene prioritete i ciljeve.

Nacrt plana i pozivi za učestvovanje u procesu poslati su i na preko 400 adresa lokalnih zainteresovavnih strana: svih NVO u gradu, privrednike, privredne institucije, sve značajne institucije koje rade u gradu. Mediji su imali veliku ulogu u obaveštavanju građana i kroz posebno organizovane konferencije za medije, kao i kroz brojna izveštavanja o samom procesu. Organizovan je partnerski forum kroz koji lokalni akteri, pre svega NVO, mogu da učestvuju u procesu planiranja, a veliki doprinos dala je i Regionalna razvojna agencija koja je sve vreme pružala podršku i ekspertizu u procesu planiranja.

Prvi sastanci radnih grupa nisu izgledali kao što se očekivalo, učesnicima je trebalo vreme na da razumeju u kakvom procesu učestvuju i šta se od njih očekuje. Međutim, u drugom delu procesa, kada se uključila i konsultantkinja, a učesnici prošli nekoliko obuka (obuku Republičkog zavoda za statistiku o korišćenju Devinfo baze i obuku Republičkog sekretari-

jata za javne politike o korišćenju analitičkog servisa), proces se ubrzao, uozbiljio i razvila se ozbiljna diskusija o predloženim prioritetima, merama i ciljevima.

Ono što je posebno bilo važno i što je možda tačka obrta u ovom procesu je što su svi akteri, a pre svega donosioci odluka bili pozvani da umesto da rešavaju probleme i budu reaktivni kao do sada, ponude viziju razvoja grada i da svi zajedno odgovore na pitanje "Kako vidim Užice 2030. godine?". Kakav grad će biti Užice te godine po pitanju socijalne zaštite, obrazovanja, digitalizacije, saobraćaja, zaštite životne sredine? Je li to „pametan grad“ i za koga se razvija?

„Rekao sam im, vi niste samo operativci, ne treba da gasite požar, krpite rupe... vi ste i vizionari, gde je grad Užice 2030. godine ...onda su se zamislili, neki od njih ne mogu sebe da stave u tu ulogu... pa su išli da razmisle... gde smo mi u oblasti energetike, zaštite životne sredine...onda su gradski većnici, donosioci odluka videli da neki ljudi znaju bolje od njih, da treba da slušaju... mi smo otvorili jednu kutiju gde smo poterali ljudi da počnu drugačije da misle... ja čak mislim da je to najveći pomak ovog dokumenta, koji nas je naterao da drugačije razmišljamo...“

Branislav Mitrović, koordinator procesa planiranja i predsednik Skupštine grada Užica

„Onog momenta kada je rečeno da mi moramo da zamislimo svoj grad, stvarno su se svi zamislili... kako mi vidimo grad za 8 godina... npr. grupa za saobraćaj... u okviru kanjona Đekne, biciklistička staza... tako neke stvari koje u datom momentu nikom ne bi bilo pale na pamet... tako da je značilo što učestvuju ljudi iz različitih sektora i predlažu...“

Članica radne grupe

Grad je i dalje u procesu konsultacija. Nacrt dokumenta nalazi se na vebajtu grada i ostavljeno je dovoljno vremena građanima da komentarišu. Stižu i pohvale i kritike od različitih aktera „stiću i kritike i sugestije i od političkih protivnika“, različitih udruženja i grupa građana. Prvi put u istoriji grada, Savet i Komisija za rodnu ravnopravnost uključeni su u sve radne grupe i s pažnjom se sluša šta predstavnice ovih tela imaju da kažu.

U skladu sa principom „da niko ne bude izostavljen“ realizuju se konsultacije sa udruženjima osoba sa invaliditetom, a predstavnici Romske zajednice uključeni su u rad radnih grupa. Poseban proces konsultacija organizovan je u seoskim mesnim zajednicama kako bi se došlo do seoskog stanovništva i razumele njihove potrebe. U seoskim sredinama otvoreno je i pitanje kanalizacije, prevoza, seoskih ambulanti i vrtića, ali i skladištenje otpada, prerada otpadnih voda, zaštite životne sredine. Poseban akcenat stavljen je na putnu infrastrukturu koja je za građane seoskih sredina prioritetna tema. Analizirani su podaci koji pokazuju demografske specifičnosti pojedinih delova grada (npr. mladi odlaze sa sela, a vraćaju se penzioneri) i uložen je poseban napor da se u proces uključe i mladi kroz učeničke parlamente i njihove organizacije.

„Prvi put da su Savet i Komisija za rodnu ravnopravnost uključeni u izradu jednog planskog dokumenta, i to je jako dobro... imali smo mogućnost da u samom startu ukažemo na problem... nismo čekali dokument pa da komentarišemo... svi članovi su bili aktivni, davali su svoje komentare... bukvalno se očekivalo od nas ispred RR da im damo zeleno svetlo, da se vidi da li je to to... to se ranije nije dešavalo“

Tijana Milošević, članica radne grupe i lice zaduženo za rodnu ravnopravnost

Uspehu ovog procesa planiranja u gradu Užicu doprinelo je nekoliko važnih faktora:

- *Jasna opredeljenost donosioca odluka da se uđe u ovako širok participativan proces planiranja koji će postaviti pre svega viziju razvoja grada (odluku o početku planiranja donela je Skupština grada, na čelu tima za planiranje nalazi se gradonačelnica, u procesu učestvuju svi većnici i skupštinska tela, a posvećeno i sa jasnom vizijom sve vreme koordinira predsednik Skupštine grada)*
- *Posvećeno liderstvo i koordinacija celog procesa (predsednik Skupštine je prisustvovao svakom održanom sastanku, upoznat je sa radom svih radnih grupa, a njegova vera u značaj planiranja motivisala je druge članove radnih grupa da se aktivno uključe: „Nikad nisam videla ovako posvećenog funkcionera“, jedan je od komentara*
- *Ekspertsko znanje i podrška Republičkog sekretarijata za javne politike (članovi radne grupe imali su veliko poverenje u ekspertkinju koja je sa njima radila i koja je svojom posvećenošću i znanjem dodala energiju celom procesu); ključna razlika u odnosu na ranije periode planiranja je Zakon o planskom sistemu iz 2018. godine i saradnja sa RSJP-om koja je omogućila uvid u nove alate planiranja*
- *Spremnost da se razmišlja izvan okvira i da se čuju i kritike i druga mišljenja: „Kroz proces planiranja otkrili smo mnoge stvari da nam kadrovska struktura ne valja, da nam organizaciona struktura nije dobra... otvorili smo temu pametnih gradova, ko se kod nas bavi time i da li imamo čoveka koji bi se time bavio i šta se očekuje u eri digitalne transformacije – otvorile su nam se oči u ovom procesu planiranja...“*
- *Visoka posvećenost članova radnih grupa, načelnika odeljenja, odnosno predstavnika lokalnih institucija koji su učestvovali u radu grupa, na vreme dostavljali podatke i debatovali o prioritetima*
- *Razvijenost civilnog sektora i kritičke javnosti u gradu bez koje ne bi bilo moguće ostvariti javnu diskusiju, kao i velika uključenost medija u ceo proces*
- *GIZ-ova podrška procesu, bez koje ne bi bilo ovakvog konsultativnog procesa i uključenosti svih aktera koji su dali doprinos: „dokument bi bio urađen... kako bi uradili, videli bi na sajtu...“*

Nakon celog procesa koji tek treba da se finalizuje usvajanjem dokumenta, ono što akteri ovog procesa vide kao kratkoročnu, srednjoročnu i dugoročnu promenu za grad je pre svega promena načina razmišljanja. Naime, iako je proces bio zahtevan i trajao duže od godinu dana, usvajanje planskog dokumenta je kratkoročni rezultat.

Srednjoročno, grad ima dokument na osnovu koga može da planira sve svoje buduće aktivnosti i sopstveni budžet – srednjoročni ciljevi biće postavljani na osnovu prioriteta iz ovog dokumenta, a na osnovu njih će se kreirati budžet.

„Sam proces je doveo do toga da su ljudi počeli da razmišljaju na drugačiji, algoritamski način, da se mora planirati. Kako je bilo: 2012. smo imali dobar dokument Strategija održivog razvoja... nismo našli nijedno slovo da je neko pratio šta se realizovalo... već 2013. se investiralo u nešto izvan plana... mislim da po prvi put, (jako podržavam što je država donela taj Zakon o planiranju) počinje da se planira... danas već možemo reći da imamo strategijsko mišljenje... na kolegijumu kod gradonačelnice, diskutuje se, ne ove godine, ali za tri godine... negde se već trasira šta ćemo raditi, citira se dokument... ja osećam iznutra da su ljudi počeli drugačije da razmišljaju ...“

Ključna stvar, po mišljenju aktera, je da su donosioci odluka shvatili da će grad razvijati u skladu sa ovim planskim dokumentom i da budućnost grada zavisi od toga kakav ćemo plan napraviti. Na osnovu postavljenih prioriteta, ciljeva, aktivnosti i indikatora moći će da se prati njegova realizacija, da se mnogo lakše prave operativni, godišnji akcioni planovi u različitim oblastima. Ono što je takođe velika korist celog procesa je da su članovi radnih grupa i različiti akteri shvatili međupovezanost svih tema, važnost upoznavanja sa stanjem u drugim oblastima, kao i posmatranja razvoja zajednice kao celine.

„Deluje banalno: kakve veze ima zdravlje sa urbanističkim planom ili poljoprivredom... kada smo pratili druge grupe i slušali, onda smo povukli ideje i skroz smo na kraju drugačije planirali zdravlje nego što je bila početna ideja... tako da je mnogo značilo što prisustvujem sastancima drugih grupa... znači da jedna osoba bude u više grupe i da bude informisana... na kraju se došlo do suštine ...“

Izgradnja kapaciteta lokalnih samouprava za planiranje u skladu sa ciljevima održivog razvoja –

Stalna konferencija gradova i opština

Stalna konferencija gradova i opština jedan je od ključnih GIZ-ovih partnera u programu lokalizacije ciljeva održivog razvoja. Njihova uloga u ovom projektu odnosila se na izgradnju kapaciteta lokalnih administracija kroz trening i obuke za zaposlene u lokalnim samoupravama, tačnije na osmišljavanje programa obuke kroz koji bi se unapredila znanja i veštine lokalnih samouprava za lokalizaciju ciljeva održivog razvoja.

Zadatak SKGO bio je da napravi predlog programa obuke koji su potom dostavili Nacionaloj akademiji za javnu upravu na razmatranje, kako bi se dopunio program stručnog usavršavanja namenjen lokalnim samoupravama. Predlog obuke napravljen je u saradnji sa GIZ-om, a potom je organizovan i trening kroz koji je ova obuka pilotirana. Deo treninga odnosio se i na mapiranje socijalnih grupa u zajednici po metodologiji koja je takođe razvijena u okviru jednog od GIZ-ovih programa.²

Sam program nije samostalan nosilac obrazovne oblasti, nego je deo šireg seta obuka vezanih za lokalno, srednjoročno i strateško planiranje. Deo tog seta obuka je i programsко budžetiranje.

Obuka koja je pilotirana u okviru ovog projekta za lokalizaciju ciljeva održivog razvoja bila je visoko interaktivna zato što je u okviru nje, uz GIZ-ovu podršku, razvijen alat koji precizira direktno na koji način se vrši prioritizacija ciljeva održivog razvoja (koristi se set kartica koji omogućava da se odabere ne samo cilj i podcilj, već i vrednosti, aktivnosti, mehanizmi koji se koriste za ostvarivanje ciljeva; takođe, određuju se i izazovi koji mogu biti dvojako shvaćeni – pozitivno i negativno, pa se dodaju i oni koje grupa na seminaru odabere). Za korišćenje ovog alata neophodno je da se grupa složi, konsenzus je obavezan pri odabiru cilja,

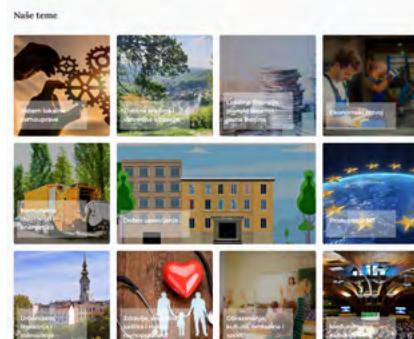
ali ima i individualnih aktivnosti na osnovu kojih se vidi kako koji akter u zajednici komunicira. Ceo alat izgleda kao društvena igra i vrlo je zanimljiv, mada je prvi deo treninga opšti o planiranju, zakonskim obavezama, vezom sa programskim budžetom, značaju izveštavanja kroz koje se povezuju procesi i aktivnosti lokalne samouprave. Kroz izveštavanje i dokumente koje lokalne samouprave proizvode treba da naprave veze i reference sa ciljevima održivog razvoja, a trening im omogućava da razumeju da to nije teško i da im je višestruko korisno za svakodnevni rad.

Ciljne grupe na treningu koji je pilotiran su bili zaposleni u lokalnoj samoupravi, pre svega oni zaduženi za oblast razvojnog planiranja, koordinacije, programske budžetiranja, a onda su u dogovoru sa GIZ-om pozvani i ljudi iz civilnog sektora. Tokom ovakvog planiranja, važno je da prisustvuje više ljudi iz različitih oblasti i da svako iz svog domena da doprinos.

„Uspeh treninga je što ima i praktični karakter, drži pažnju, ali i što je nepretenciozan, ne insistiramo da je lokalizacija ciljeva zaseban proces, nije nešto što treba da rade kao odvojenu nadležnost, već da treba da uklope u svoje redovne nadležnosti, planiranja, koordinacije politika, budžetiranja... i trening im omogućava da te veze vide... kao i to da kada posle izveštavaju šta su sve uradili radeći svoj posao, umiju da objasne kakav je to doprinos napravilo za neki cilj ili podcilj održivog razvoja... i ako ih neko pita da naprave dobrovoljni izveštaj o primeni ciljeva, da mogu to da urade. Dakle, glavni doprinos je sa više frontova rasvetljavanje Agende 2030 i uklapanje u postojeće poslove i tokove...“

Milena Radomirović, programska direktorka za planski sistem i javne finansije SKGO

Kratkoročni rezultat ovog treninga i procesa akreditacije obuka koja sledi svakako je podizanje kapaciteta zaposlenih u lokalnim

² <https://nemackasaradnja.rs/giz/>

samoupravama da mogu da planiraju i izveštavaju u skladu sa nacionalnim planskim obavezama, ali i ciljevima održivog razvoja, te da prepoznaju kako se pri tome ne radi o dodatnoj obavezi samouprava, već da je to deo njihovih tekućih nadležnosti.

Srednjoročno, obuke bi trebalo da daju doprinos za izradu srednjoročnih planova, ali i u procesu izveštavanja.

„Ako bi dobili prve izveštaje o sprovođenju planova i ciljeva održivog razvoja i ako bi navodili vezu sa ciljevima... to bi bio konkretan rezultat koji bi u neke dve-tri godine mogao nekoga da motiviše da uradi dobrovoljno izveštavanje za Agendu i svakako da pruži doprinos za nacionalno izveštavanje...“

Milena Radomirović, programska direktorka za planski sistem i javne finansije

Obuke bi na duže staze (srednjoročno i dugoročno) mogle da pruže doprinos regionalnom povezivanju opština, imajući u vidu da neke od opština dele kontekst i imaju slične prioritete.

„Kod srednjoročnih postignuća je važno što se više govorilo o temi povezivanja regionala, oko tema koje su prioriteti i u susednim opštinama (još uvek ne možemo da govorimo o regionalnoj saradnji, jer je zakon o lokalnim samoupravama ne prepoznaće, međuopštinska postoji). Ove obuke prvo bitno su bile zamišljene za kolege različite regionalne pripadnosti, pa smo imali situaciju da neke od susednih opština imaju slične ili zajedničke probleme iz kojih slede slična planiranja, ciljevi i možda zajedničko postupanje... tako da je možda za očekivati i da se dobrovoljni izveštaji prave na međuopštinskem nivou. Što se tiče dugoročnog uticaja, to svakako jeste povezivanje indikatora koji se na lokalnom nivou prate kroz brojna dokumenta, ne samo kroz lokalne planove razvoja koji su svakako ključni, ali i ona planska dokumenta koja su nižeg ranga u odnosu na plan razvoja, npr. u oblasti planova programa socijalne zaštite, životne sredine i sl. Sada sve to može da bude povezano i merljivo, jer ako imamo nešto proističe iz planskih dokumenata, onda imamo adekvatnu polaznu osnovu za merenje promene.“

Mirjana Komenović, šefica Odeljenja za socijalnu i zdravstvenu zaštitu SKGO

„Da niko ne bude izostavljen“ je kao ključna vrednost ciljeva održivog razvoja kroz ovaj

trening bila tretirana kao „horizontalna tema“, poput rodne ravnopravnosti ili životne sredine, što znači da se na ovim temama insistira u svakom delu treninga i u svakoj fazi izrade ciljeva, planova i kod izveštavanja, kao i da se povezuje sa rodnim budžetiranjem i drugim alatima koje razvija Republički sekretarijat za javne politike.

„Važno je i to što postoji otvorenost za razmišljanje o drugim tematskim oblastima, a ne samo o socijalnoj zaštiti kao ključnoj oblasti kad se pomenu ciljevi razvoja, nego da razumeju da je briga o ranjivim grupama u svim sektorima i da se u svim oblastima o njima mora razmišljati... tako da je očekivanje da u budućnosti osoba koja radi u lokalnoj samoupravi u jednom sektoru, neće biti vezana samo za jednu javnu politiku, već da će morati da prati i šta se dešava u drugim segmentima. To podrazumeva podršku lokalnim samoupravama da se promene prate intersektorski, ali i jasno prepoznavanje šta se u određenim politikama radi na prepoznavanju potreba građana.“

Mirjana Komnenović, šefica Odeljenja za socijalnu i zdravstvenu zaštitu SKGO

Ovi treninzi treba da budu samo deo podrške lokalnim samoupravama u procesu lokalizacije ciljeva održivog razvoja. Ono što je jasno prepoznato je da je lokalne samouprave imaju različite kapacitete, da imamo značajan broj nerazvijenih opština i da je potreban vrlo realističan pristup prema onome što opštine (same) mogu da ispune i u kojim oblastima im je potrebna podrška (ne samo obuka već i stalne konsultacije, intenzivnija saradnja i sa SKGO-om i sa drugim opštinama, regionalnim agencijama, zajedničko planiranje, afirmativne mere, subvencije, obilasci i sl.).

Takođe, u procesu kreiranja ove obuke, ali i celokupnog rada na lokalizaciji ciljeva održivog razvoja SKGO ima kontinuiranu saradnju sa Platformom „Održivi razvoj za sve“³, pojedinim organizacijama civilnog društva koje deluju u okviru Platforme i Republičkim sekretarijatom za javne politike.

Saradnja sa GIZ-om omogućila je da se ovaj proces, i sam trening, kreira inovativnije, sa jačim vezama sa drugim akterima u ovom procesu i na nacionalnom i na lokalnom nivou, i da se u svaki naredni korak unose naučene lekcije.

³ www.sdg4all.rs

Ciljevi održivog razvoja za poboljšanje položaja Roma u Beogradu

Početkom 2022. godine, grad Beograd, prvi put u svojoj istoriji, usvojio je Strategiju za socijalno uključivanje Roma i Romkinja na teritoriji grada Beograda 2022-2032. Romi su u Beogradu najzastupljenija nacionalna manjina (prema poslednjem popisu), ali i jedna od zajednica koja se suočava sa najviše izazova i prepreka za ostvarivanje svojih prava. Ovaj strateški dokument izrađen je u participativnom procesu koji je predvodio Gradski sekretarijat za socijalnu zaštitu grada Beograda, a učešće u radu radne grupe uzeli su predstavnici civilnog sektora, predstavnici romskih udruženja i strukovnih asocijacija (asocijacije pedagoških asistenata, asocijacije zdravstvenih medijatora, asocijacije romskih kordinatora), svih gradskih sekretarijata, ključnih gradskih institucija i predstavnici međunarodnih organizacija koji rade na poboljšanju položaja Romske zajednice u Beogradu. Ceo proces podržan je od strane nemačke i švajcarske vlade kroz projekat „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“, tako da su po prvi put u jedan strateški dokument grada Beograda integrirani i ciljevi održivog razvoja.

Posebnim ciljem Strategije u oblasti socijalne zaštite: „Poboljšanje pristupa Roma i Romkinja pravima i uslugama socijalne zaštite”, kao i posebnim mera u okviru ovog cilja doprinosi se Ciljevima održivog razvoja:

COR 1.3 – primena odgovarajućih nacionalnih sistema socijalne zaštite i mera za sve, uključujući najugroženije i postići dovoljno veliki obuhvat siromašnih i ranjivih,

COR 2.1 – okončanje gladi i osiguranje pristupa svim ljudima, a posebno siromašnima i licima u ranjivim okolnostima, uključujući odojčad, bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine,

COR 5.2 – eliminisati sve oblike nasilja nad ženama i devojčicama, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploracije,

COR 5.3 – eliminisati sve štetne prakse kao što su dečiji, rani i prisilni brakovi,

COR 16.2 – okončati zloupotrebu, eksploraciju, trgovinu i sve oblike nasilja i torture nad decom,

COR 16.9 – obezbediti zakonski identitet, uključujući registraciju prilikom rođenja

Uspeh ovog procesa osiguralo je jasno opredeljenje gradske vlasti da se bavi ovim pitanjem, ali je od posebnog značaja posvećeno liderstvo Gradskog sekretarijata za socijalnu zaštitu i njihove sekretarke sa svojim timom. Za izradu Strategije korišćena je metodologija Stalne konferencije gradova i opština, a posebno je bila važna obaveza da se ona donese uz prikupljanje svih relevantnih podataka koji su u tom trenutku bili dostupni gradskoj vlasti, kao i da se čuju glasovi onih na koje se Strategija odnosi. Donošenju Strategije prethodilo je i diskutovanje u okviru radnih grupa, fokus grupe sa određenim pripadnicima Romske populacije i javna rasprava.

„Da li je to bio uspešan proces: samim tim što prvi put imamo Strategiju; a gradskom nivou znači mnogo i sama Strategija. Znači mnogo zato što ima i mnogo podataka unetih iz svih Beogradskih opština; sada je bio taj konkurs gradskog Sekretarijata za socijalnu zaštitu, i onda su se organizacije pozivale na ciljeve i mere iz Strategije; sad prvi put imamo dokument na koji se pozivamo i na osnovu koga smo mogli da dobijemo projekte iz Grada... prvi put je Bibija ove godine konkursala i pozvali smo se na mere protiv dečijih brakova i radimo ga u 6 romskih naselja u 3 lokalne samouprave ... to je velika promena..“

Slavica Vasić, osnivačica udruženja Bibija i članica radne grupe za zapošljavanje

Ono što akteri ovog procesa ističu kao faktor uspeha je i podrška od strane konsultantkinje za strateško planiranje, konsultanta za inkluziju Roma i eksperta za budžet, koje je kroz svoje projekte obezbedio GIZ.

„Konsultanti su bili odlični. Ne samo njihovo znanje već i taj lični nivo uključivanja, bili su jako važni.“

Slavica Vasić, Bibija

„Faktor uspeha je pre svega sam gradski Sekretariat za socijalnu zaštitu: meni je najjači utisak to, koliki je posao Sekretariat odradio... to nisam očekivala...oni su vukli proces iz petnih žila. Pošto nismo imali dovoljno podataka vezanih za obrazovanje, za romsku decu, napravili su poseban upitnik koji su poslali svim školama, skupili podatke, obradili i konsultantkinji dali samo sumirane podatke. Veliki su posao odradili. Bila je velika posvećenost. Imali smo konsultantkinju za strateško planiranje, konsultanta za inkluziju Roma i eksperta za programsko budžetiranje. Svi su oni pratili

proces i uticali da sve bude u okviru zakona i sledili su dobre prakse. Dodatni faktor uspeha je što je sve dobro izbudžetirano.“

Marina Babović, članica radne grupe i GIZ-ova predstavnica

sreda, 13. jul 2022.

Predstavljena prva usvojena Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Beogradu

Grad Beograd u saradnji sa Nemačkom organizacijom za međunarodnu saradnju u okviru programa „Inkluzija Roma i drugih marginalizovanih grupa u Srbiji“, koji provodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) u saradnji sa predstavljena je prva Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja na teritoriji grada Beograda za period od 2022. do 2032. godine.

Strategija pokriva pet prioritetnih oblasti obrazovanje, stanovanje, zapošljavanje, zdravlje i socijalnu zaštitu.

Sam proces izrade Strategije pratili su i mnogobrojni izazovi kao što je nedostatak podataka, predizborna kampanja, kratki rokovi, neadekvatna aktivnost svih gradskih sekretarijata. Deo odgovora na ove izazove bilo je i opredeljenje da se kroz ciljeve i mere Strategije propiše adekvatno istraživanje problema ili kreiranje mehanizama za prikupljanje određenih podataka za koje je prepoznato da nedostaju. Svi ovi limiti ujedno su predstavljali i prepreke za primenu principa „da niko ne bude izostavljen“, koji je od ključnog značaja za sprovođenje Agende 2030.

„Ne mislim da smo uspeli da primenimo princip LNOB... ja ne znam da li je ikada ijedan dokument kod nas uspeo da dođe do svih ... mi smo probali da obuhvatimo sve te kategorije... Rome i Romkinje, mlade i starije, korisnike novčane socijalne pomoći, LGBT populaciju među Romima ... međutim podataka nema... u nekim stvarima je ostavljeno da se krene sa prikupljanjem podataka da bi moglo da se isplanira kasnije... pošto je strategija na 11 godina...“

Marina Babović, predstavnica GIZ-a u radnoj grupi

„Nisam sigurna da smo dobro videli sve grupe ljudi unutar romske zajednice... videli smo žene, stare 65+, ali nisam sigurna da smo videli sve. Za LGBT osobe stoji da nam tek predstoji mapiranje... ostaje nam kao naučena lekcija da dublje zaronimo u razlike koje postoje u zajednici...to nemamo ni na nacionalnom nivou.,

Slavica Vasić, Bibija

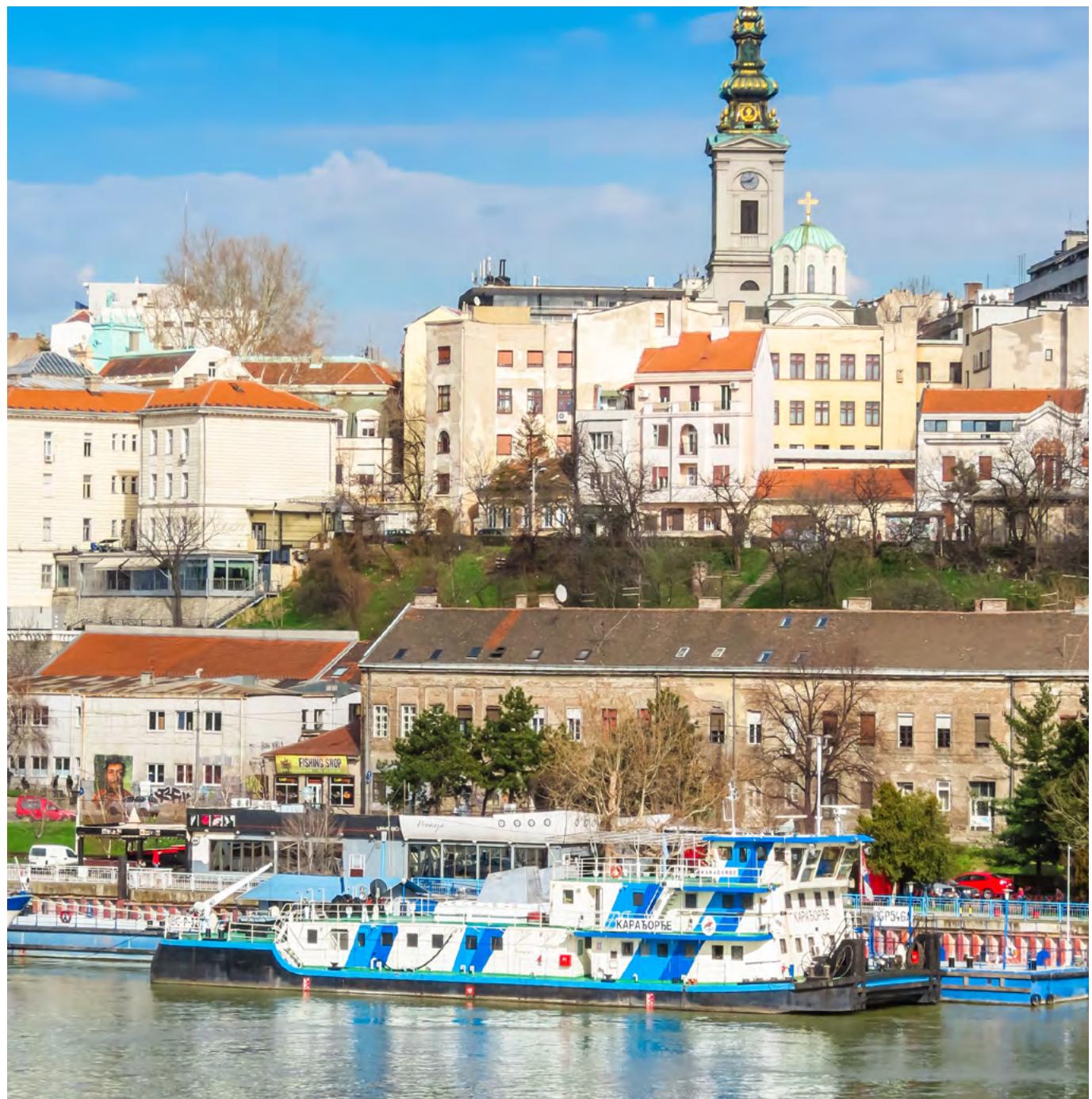
Kratkoročna dobit ovog procesa je bez dileme donošenje ovog strateškog dokumenta koji se trenutno vidi kao najznačajniji u oblasti inkvizije Roma u Srbiji. Na srednjoročnom nivou očekuje se primena Strategije kroz izradu akcionog plana i kreiranja mehanizama za inkviziju Roma. Takođe, očekuje se i animiranje još šire grupe aktera jer je u samom procesu prepoznato da nedostaje privreda i da bez povezivanja sa ekonomskim razvojnim ciljevima grada socijalna inkvizija ne može da pruži željene rezultate.

Dugoročna promena koju donosi ova Strategija, a koju čeka dekada primene u gradu Beogradu, zasigurno je potpuna integracija svih pripadnika i pripadnika romske zajednice u društvo.

Fond za održivi lokalni razvoj za lokalizaciju Agende 2030

U cilju podizanja svesti o Agendi 2030 među lokalnim samoupravama i organizacijama civilnog društva (OCD), ubrzanja implementacije ciljeva održivog razvoja (COR), kao i prezentacije rezultata u oblasti zdravlja i zaštite životne sredine, u okviru projekta „Reforma javnih finansija – Agende 2030“ osnovan je Fond za održivi lokalni razvoj koji treba da pomogne lokalnim akterima da se suoče sa realnim razvojnim problemima.

Polazna pretpostavka za osnivanje Fonda je da okupljanje lokalnih aktera, uz adekvatnu finansijsku podršku (lokalne subvencije), može dovesti do povećanja motivacije za saradnju i implementaciju inovativnih ideja u praksi. Budući da lokalni akteri već poseduju specifična znanja i kapacitete, udruživanje njihovih resursa, uz podršku Fonda, omogućilo je pokretanje i implementaciju novih ideja koje mogu da doprinesu ispunjenju ciljeva Agende 2030.

„Čista sredina – zdravi ljudi“ Knjaževac i Pirot

Timočki klub iz Knjaževca u partnerstvu sa opštinom Knjaževac, gradom Pirotom i udruženjem Pirgos iz Pirot-a, uz podršku Fonda za održivi lokalni razvoj, realizovao je projekat koji je imao dve različite komponente i implementiran je u dvema susednim opština-ma. U Knjaževcu se kroz ovaj projekat radilo na obrazovanju građana o važnosti selekto-vanja i recikliranja otpada, uz podršku opštinskih institucija, a u Pirotu su u fokusu bile politike za javno zdravlje i urađena je revizija Plana za javno zdravlje grada Pirot-a.

Iako su ovo susedne staroplaninske opštine, vrlo su različite po svojoj strukturi i kapacite-tima. Pirot ima status grada i dosta iskustva u implementaciji različitih lokalnih politika, dok je Knjaževac manja, nerazvijena opština sa višestrukim izazovima u funkcionisanju.

Grad Pirot je u saradnji sa Timočkim klubom iz Knjaževca i organizacijom Pirgos is Pirot-a radio na unapređenju Plana javnog zdravlja.

Grad ima Plan javnog zdravlja koji je usvojen 2019. i traje do 2026. godine, ali je akcioni plan za sprovođenje ovog plana istekao nakon trogodišnje realizacije. Ideja je bila da se usvoji novi akcioni plan, ali i napravi revizija osnovnog dokumenta nakon evaluacije prethodno sprovođenog akcionog plana, ispitivanja stavova građana i sagledavanja novog konteksta (nakon kovid krize). Ono što je obeležilo ovaj proces i bilo drugačije nego 2019. godine, je participacija građana, odnosno intenzivnije učešće civilnog sektora.

„Mi smo 2019. sami radili Plan javnog zdravlja i nosilac aktivnosti je bio Savet za javno zdravlje grada Pirot-a. Ono što je sada dobro je što se civilni sektor uključio u samu dinamiku rada (uspostavljanje rokova i sl.) i putem razmene iskustava, tako da smo poučeni iskustvima civilnog sektora neke prioritete implementirali u LAP – poučeni iskustvima civilnog sektora, odnosno TK i Pirgosa, tako da smo sa novonastalim okolnostima saradnje identifikovali oblasti delovanja gde možemo da unapredimo javno zdravlje. Imamo devet oblasti, što je više u odnosu na prethodni LAP i jasno se vidi benefit saradnje – ovaj LAP je mnogo bolji, unapređen je.“

Bojan Randelović, gradski većnik za vanprivredne delatnosti grada Pirot-a

Predstavnici nevladinog sektora prvo su učestvovali u proceni uspešnosti prethodnog LAP-a, a potom se angažovali u radnim grupama na izradi novog plana.

„Imali smo sastanak budnosti građana gde smo realizovali javnu raspravu da vidimo šta je od ciljeva iz prethodnog LAP-a realizovano, šta je grad realizovao. Ja mislim da je ovaj LAP verovatno jedini koji je realizovan preko 80%, to je prvi put; to znači da je prethodni LAP realno postavljen..“

Milija Todorov, udruženje Pirogs

Tokom kreiranja novog dokumenta sprovedena je anketa i ispitivane su potrebe građana. Diskutovalo se o predlozima NVO, građani ruralnih područja su imali svoje prioritete koji se odnose na seoske vodovode, odlaganje otpada, kanalizaciju, puteve. Gradsko stanovništvo imalo je druge prioritete.

„Javno zdravlje ne podrazumeva samo klasičnu zdravstvenu zaštitu, nego je briga cele zajednice za zdravlje. Šta se radi na skladištenju otpada veoma je važno za zdravlje, koliko i preventiva koja kod nas nedostaje, jer zdravstveni sistem ne može više sam da radi prevenciju. Radili smo anketu sa građanima, i tu su nam naši građani skrenuli pažnju da vodimo malo više računa o ekologiji (uznapredovala je ekološka svest kod naših ljudi), i negde su mladi bili nezadovoljni kulturnim sadržajem, što nije bilo čudno, imajući u vidu da imamo treću godinu pandemije... obratili smo pažnju na to, pa smo sada zacrtali neke nove ciljeve...“

dr Milena Dimitrijević, predsednica Skupštine grada Pirot i Saveta za javno zdravlje

Naučene lekcije za sve aktere u procesu su da je saradnja neophodna u svim fazama i kreiranja i implementacije javne politike i da lokalne zajednice treba da kreiraju sopstvene politike u skladu sa svojim potrebama. Grad

Pirot pokazao je primerom kako se smenjuju ciklusi javnih politika i da je važno imati kontinuitet u njihovom sprovođenju.

„Grad Pirot, kada je uradio evaluaciju i reviziju prethodnog akcionog plana za javno zdravlje, je pokazao da LAP ne mora da bude papir u fioci, jer je imao jako veliku realizaciju postavljenih ciljeva.“

Snežana Pavković, Timočki klub Takođe, nakon celog procesa bilo je jasno i koje su grupe građana uključene, a koje i dalje treba animirati. Princip da ne ostavljamo nikog iza primenjen je kroz saradnju sa civilnim sektorom, ali se jasno vidi da glasovi pojedinih grupa građana, posebno onih u ruralnim sredinama, nisu dovoljno uključeni.

U opštini Knjaževac, ovaj projekat je poslužio za uspostavljanje novih praksi u odlaganju otpada. U saradnji sa Javnim komunalnim preduzećem Standard iz Knjaževca, kroz ovaj projekat, kupljen je 21 novi kontejner za selektivno sakupljanje otpada, koji su postavljeni na ključnim mestima u gradu.

„Timočki klub je prepoznao da u Knjaževcu postoji problem u odlaganju otpada, kao u većini opština u Srbiji. Kroz ovaj projekat je u stvari najavljena saradnja sa gradom Pirotom, koji ima sanitarnu deponiju a mi je nemamo. Mi otpad odlažemo na gradsko smetlište, to nije deponija, to je gradsko smetlište bukvalno, koje je davno prevazišlo svoje kapacitete, međutim savremeni način života jako uvećava količinu otpada. Ispostavilo se da postojeći broj kontejnera nije dovoljan; mi smo pre par godina radi smanjenja otpada pokrenuli selektivno sakupljanje otpada ali samo za pet ambalažu; to se ispostavilo kao dobro jer tako skupimo 10-11 tona pet ambalaže i građani imaju naviku selekcije pet ambalaže, isključivo toga i ničeg drugog. U okviru ovog projekta

opština Knjaževac je dobila 21 kontejner za metal, staklo i pet ambalažu, i to je odmah zaživelo“

predstavnica Javno-komunalnog preduzeća Standard iz Knjaževca

Ono što je Timočki klub zajedno sa svojim partnerima prepoznao je da za građane nije dovoljno samo postaviti kontejnere, već je neophodno raditi na edukaciji građana i promociji drugačijih načina ponašanja. Ono što je naučena lekcija je da je rad sa decom (posebno decom najmlađeg uzrasta) odličan ulaz u porodice i zajednice kada je ova tema u pitanju.

Zato su u vrtiću organizovane radionice sa decom predškolskog uzrasta, simulacije dečijih rođendana posle kojih se skuplja otpad i sl. Takođe su kreirana tri kratka animirana filma, sinhronizovana za decu, koji objašnjavaju šta je životna sredina, zašto je važno da se o njoj brinemo i sl. Deca su takođe dobila ekološki razgradive olovke sa semenom koje su nakon radionice mogli da posade.

„Mi već od malih nogu decu vaspitavamo i razvijamo ekološku svest. Ovo je deci bilo jako interesantno, primereno njihovom iskustvu i na način na koji se radi u vrtiću. Roditelji su oduševljeni, njima se dopada svaka saradnja i mi ćemo se truditi i dalje da radimo slične edukacije, da kod dece razvijamo ekološku svest. Ono što je bilo drugačije od svakodnevnog rada u vrtiću su nove metode (radionica rođendan) i filmiči, olovke... Ovo je mala sredina, i ako kontejnere prvo postavite u vrtiću videće roditelji i o tome će se razgov-

arati... deca će objašnjavati ukućanima kako treba.“

Sonja Gocić, vaspitačica vrtića Bajka

Kontejneri su u gradu postavljeni u saradnji sa Javno-komunalnim preduzećem i Direkcijom za razvoj, kako bi se našli na mestima koja su najfrekventnija po broju stanovnika, ali i dostupna komunalnim službama za odnošenje otpada.

I u Knjaževcu, saradnja različitih aktera je ključ uspešno sprovedenog projekta. Ono što se prepoznaje kao važno je uvođenje novih aktera kao što je privreda, koja je veliki zagađivač, ali može da ponudi i mnoga rešenja (privatni otkupljivači otpada i sl.) i brže rešavanje sistemskih problema (izgradnja deponija, povezivanje sa drugim susednim opštinama i sl.). Takođe, i kroz ovaj projekat potvrđeno je da je građanima potrebna dodatna edukacija, informacije i podrška kako bi koristili već postojeće sisteme u gradu.

„Generalno, ljudi bi jako voleli da je čisto kao u Sloveniji, a kad im kažemo koji bi to model odlaganja mogao da bude i čišćenje i koliko to košta, onda ima otpora i komentara; nedostaje edukacija ... to se vidi... nisu zadovoljni kako se obračunava odvoz komunalnog smeća... razne teme... i kada smo počeli razgovor sa tim kako se obračunava, zašto niste prisustvovali kad se o tome govorilo kao građani, što niste reagovali, nisu znali da su mogli da učestvuju i utiću na odluku.“

Snežana Pavković, Timočki klub

„Bolje je Održivo“ Bor

Društvo mladih istraživača Bor u saradnji sa lokalnim NVO realizovalo je projekat koji je trebalo da ciljeve održivog razvoja približi građanima i da ih pokrene da se angažuju u lokalnoj zajednici na njihovoj realizaciji.

Građani su prvo informisani o Agendi 2030 i mogućnostima da kao pojedinci i u okviru svojih socijalnih zajednica preduzmu konkretne aktivnosti u implementaciji COR. Organizacija je kreirala brošure i liflete koji su podeljeni građanima i organizovala je medijsku kampanju kroz društvene mreže i lokalne medije.

Zatim je sprovedeno ispitivanje stavova građana kroz online anketu i lično popunjavanje. Na osnovu stavova građana, pokrenuta je inicijativa za dopunu lokalnih dokumenata javne politike – od najvišeg gradskog dokumenta – Plana razvoja grada, preko sektorskih dokumenata – Plana za zaštitu životne sredine, do vrlo konkretnih dokumenata za zaštitu vazduha, upravljanje otpadom i sl. Kroz projekat su organizovani i razgovori sa građanima i donosiocima odluka.

„Anketa je pokazala da je za građane prilično apstraktno kad kažete ciljevi održivog razvoja, a kad kažete čista voda, onda je jasno; kad kažete održiva zajednica i to malo treba da objasnite, kad kažete zaštita prirode, onda je sve jasno. Mi smo hteli da prevedemo ciljeve od formulacija UN na jedan životni jezik ... npr. šta znači za Bor COR 11, mi smo tamo izvukli: čist vazduh, ključna stvar za Bor... upravljanje otpadom, reciklaža, ali ne samo komunalni otpad... mi smo okruženi tim rudničkim otpadom u daleko većoj količini nego što je komunalni, to je za Bor veći problem... tako da samo pokušali ciljeve da prevedemo na lokal, i onda smo videli u anketiranju da građani prepoznaju šta je ključni problem i šta treba rešavati.“

Dragan Randelović, predsednik Društva mladih istraživača Bor

Veliki deo projekta odnosio se na participaciju i aktivizam dece i mladih u podizanju ekološke svesti. Održane su serije radionica, obučeno je 75 vršnjačkih edukatora, organizovani su izleti, a snimljeni su i filmići na temu zaštite životne sredine koji su onda distribuirani preko

društvenih mreža i veb-portala namenjenih mladima.

Radionice su realizovane u saradnji sa dve osnovne škole i Tehničkom školom iz Bora.

„Održivi razvoj je način da opstanemo, a da budemo i ekonomski zadovoljni i društveno uređeni... a mi nemamo takav pristup u škola-ma, nego je sve sektorski razdvojeno. Ja kao nastavnik biologije ču da pričam o zagađivanju ili zaštiti, nastavnik građanskog će da priča o društvenim momentima; deca teško poime osim kroz ovakve aktivnosti... koje su potpuno van škole i u saradnji sa NVO; teško mogu da dobiju celovitu sliku o zajednici. Vodili smo ih na teren da vide šta može da se uradi ovde, a šta može ovde... da osete sredinu...“

Nataša Ranđelović, Društvo mladih istraživača Bor

Tokom realizacije projekta posebno se vodilo računa da u skladu sa principom „da niko ne bude izostavljen“ budu uključeni građani iz različitih sredina, različitog uzrasta i potreba. Trećina anketiranih živi u ruralnom području grada Bora, a građani ovog područja imali su mogućnost i na tribinama, prilikom posete organizacije, popunjavanju anketu.

„Sto se tiče dece, trudili smo se da imamo zastupljene sve grupe, i devojčice i dečake i decu iz sela. Bor je multinacionalna sredina, uključuje različite etničke grupe, i kad god radimo ekološke škole, mi se uvek trudimo da uključimo svu decu i u tome smo vrlo uigrani...“

Nataša Ranđelović, DMIB

Ono što je najveća naučena lekcija je da građani, posebno mladi, dobro razumeju ciljeve održivog razvoja kad se o njima jasno komunicira i da je najvažnija uloga organizacija

civilnog društva da s jedne strane prevode ciljeve na jezik života, a s druge da podstiču lokalnu samoupravu da na njima radi.

„Za mene su COR možda trenutno smernice koje nas vode ka tome da postanu praksa u ponašanju... za sada ih imamo kao simbole, kao znakove, kao upozorenje, koje kasnije znači da promenimo pristup naš prema prirodi kad su u pitanju ekološki ciljevi, ali i ostali. Da promenimo svoje pristupe tako da se razvije globalna empatija. Za sad ih vidim kao smernice koje nas vode ka globalnoj empatiji prema prirodi, prema ljudima, prema životnoj sredini u celosti ...“

Milena, nastavnica u Tehničkoj školi Bor

„Praktičan primer treba dati ljudima... ustanete ujutru, izadete iz kuće, osveži vas šum vetra, bez dima, bez ičega... onda odete do potoka, umijete se, osvezite se... onda sa decom krenete u planinu, nadete drugi potok koji žubori, onda sednete malo pored njega, da sredite svoje misli... a uz put nema nijedna divlja deponija, a sve ono što ponesete, vratite u kola iz planina... ne ostavljate otpad. Onda gledate treptaj lista bukve i produhovite se malo od tog mirisa i svežine... Ciljevi održivog razvoja treba da se predstave tako j ednostavno, ne politika protiv dima u Boru, nego jednostavno, kako izgleda ta priroda za koju se zalažemo“

Vukosav Antonijević, udruženje Village Bor

Ono što su naučene lekcije za sve aktere je da ima kapaciteta da se zajednica bavi i najsloženijom temom kao što je održivi razvoj, ali je prethodni uslov za partnerstvo sa svim organizacijama, institucijama i lokalnom samoupravom, koja sama nema kapacitete da pokreće sve teme. Takođe se kao jasna lekcija vidi i da nedostaje značajnije učešće privrede. Naučeno je i da je učešće građana „uslov bez koga se ne može“, a da tu posebnu ulogu imaju NVO u animiranju građana i građanki u svojim zajednicama. Takođe, NVO treba kao

i lokalne samouprave da dobro poznaju novu metodologiju izrade planskih dokumenata.

„Mi u NVO moramo da naučimo tu tehnologiju. Mi smo razradili kampanje javnog zagovaranja, ali naše kampanje javnog zagovaranja u ovom trenutku idu jednim tokom, a procesi utvrđivanja javnih politika koje vodi država idu drugim tokom... mi završimo kampanju, ništa se ne desi... mi nemamo kampanju, a ovamo se donose neke odluke... Ti procesi moraju da idu paralelno i mi moramo da budemo uključeni u njih od početka...mi kao NVO sa našom željom da mi to radimo i država sa druge strane mora da bude otvorena da nas uključi...“

Dragan Randelović, DMIB

Ovakvi projekti omogućavaju akterima da razumeju da moraju sve lokalne politike i prakse da misle na drugačiji način i da se održivi razvoj zaista vidi kao sinteza ekonomskog, socijalnog i ekološkog razvoja, a ne da se kao do sada u javnom diskursu polarizuju teme i da se postavlja pitanje da li ste za ekonomiju ili ekologiju. Projekat je takođe pokazao da mlađe generacije, kad se za njih osmisli adekvatan pristup, to odlično razumeju.

Za realizaciju ciljeva održivog razvoja kroz nove javne politike grada Bor-a nesfodno obezbediti sledeće uslove:

1. Novi razvojni dokumenti moraju imati i posebno razrađenu metodologiju praćenja i evaluacije njihove realizacije, kako bi se osiguralo redovno podnošenje i razmatranje izveštaja o realizaciji, uz obavezno učešće javnosti u procesu njihovog donošenja i realizacije.
2. Između dokumentata lokalne javne politike kao i nacionalnih javnih politika, potrebno je uspostaviti jasnu hijerarhijsku vezu kako bi se izbeglo preklapanje ili ostavljanje praznina.
3. Definisati sve potrebe finansijske uslove (sredstva države, stranih donatora i kreditora, budžet grada, sredstva privrede, posebno strateških partnera i vlasnika u nosećoj privrednoj grani rудarstva i metalurgije, javno-privatna partnerstva, sredstva građana i dr.).
4. Obezdati institucionalne uslove (reformisanu i kadrovske ojačanu javnu upravu – državnu i lokalnu, sposobljenu javnu preduzeću, posebna radna tela koja će pratiti realizaciju Plana razvoja, Plana zaštite životne sredine i drugih planova) koji su neophodni za realizaciju postavljenih ciljeva i zadataka.
5. U pripremu i realizaciju ovih dokumenata uključiti što više civilnih sektora u širem smislu – pre svega naučne i stručne institucije, obrazovne institucije, organizacije civilnog društva, medije kako bi se povećao stepen kompetentnosti dokumenata i aktivnosti na njihovoj realizaciji, podigla informisanost i motivisanost svih učesnika a posebno građana i najšire javnosti u gradu.

Stavovi izneti u tekstu ne odražavaju nužno zvanične stavove vlade Švajcarske i Nemačke, kao i GIZ-a.

Životna sredina igra ogromnu ulogu u ispunjavanju naših osnovnih potreba za održanjem života. S druge strane, naša je dužnost da brinemo o životnoj sredini kako bi buduće generacije mogle da zadovolje svoje potrebe.

Učini ono što je u tvojoj moći:

- Iskaži svoje potrebe, probleme i predloge za rešenja na putu ka održivom razvoju.
- Koristi prilike za grantove i subvencije koje daju država, lokalna samouprava i organizacije kako bi svoje domaćinstvo pretvorilo u održivo.
- Promeni svoje navike i daj svoj lični doprinos održivom razvoju.

ŽIVI ODRŽIVO!

<http://mlibor.rs/>

Inicijativa Društva mladih istraživača Bor „Bolje je Održivo“ realizuje se u okviru projekta „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“ koji podržavaju vlade Švajcarske i Nemačke, a implementira GIZ-Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju.

Bolje je OdRživo

Srbija se obavezala da svoje politike uskladi sa ciljevima održivog razvoja sadržanim u dokumentu Agenda 2030. Ona sadrži 17 ciljeva održivog razvoja koji prevashodno treba da doprinesu smanjenju siromaštva, nejednakosti i nepravde, da utiču na uzroke i minimalizuju posledice klimatskih promena. Ove ciljeve potrebno je uneti u nacionalni i lokalne programe razvoja.

„Građani i lokalne samouprave zajedno, ka ciljevim održivog razvoja“ Sombor i Požega

Somborski edukativni centar je u saradnji sa Građanskim alijansom za socijalnu inkluziju iz Požege sproveo projekat koji je imao za cilj da podrži lokalne samouprave u izradi planskih dokumenata koji se tiču ciljeva održivog razvoja.

U Somboru je Edukativni centar u saradnji sa gradom Somborom i svim relevantnim institucijama radio na izradi Plana za zaštitu životne sredine, dok je GASI u Požegi podržavao lokalnu samoupravu u izradi Plana za javno zdravlje.

U obe sredine proces se ocenjuje kao uspešan, zato što je postignut visok nivo participativnosti građana. U radnim grupama

sedeli su predstavnici organizacija civilnog društva, koji su ujedno i animirali građane, organizovali fokus grupe, a u obe sredine sprovedena je i anketa na osnovu koje su ispitane potrebe opšte populacije. Posebno su uključivane organizacije osoba sa invaliditetom, vodilo se računa da se prepoznaju i potrebe stanovnika ruralnih područja, a dobijeni podaci analizirani su i sa rodnog aspekta.

„Za nas je ovo uspešan projekat jer smo dobili prvi planski dokument ovog tipa i ovog obima. Što se tiče grada Sombora, postoje socijalni planovi, programi monitoringa, neka operativna dokumenta, koja se ne mogu nazvati planskim dokumentima, tako da je ovo prvi koherentan dokument koji se tiče zaštite životne sredine. Bilo je odeljaka u planu održivog razvoja grada, ali je to vrlo skromno bilo, uglavnom neke osnovne crte i problemi u gradu. Zadovoljan sam, smatram da je planiranje osnov delatnosti, prvo ide planiranje pa onda sve drugo.“

Siniša Borota, pomoćnik gradonačelnika za urbanizam i zaštitu životne sredine grada Sombora

Ono što je za obe sredine bila novina u ovom procesu je stvarna participacija i široka diskusija sa različitim relevantnim akterima. Problem životne sredine sagledavan je u širem kontekstu, kao tema svih zainteresovanih strana, ne samo lokalne samouprave (koja ima jednog zaposlenog da se bavi temom), i kao slojevit problem čije rešenje zahteva usklađenost različitih politika, institucija i zajednice.

Ono što je prepoznato kao naučena lekcija je da ima kapaciteta u zajednici da se problem rešava, onda kada se povežu svi akteri, a da posebno ima kapaciteta u civilnom sektoru koji se vidi i kao veza sa građanima, kao podrška u procesu planiranja i kao izvor ekspertize. Takođe je naučena lekcija i da je dobro da se u što većoj meri uključuju profesionalci iz institucija i da rok od godinu dana za izradu plana nije sasvim dovoljan.

„Grad Sombor je često primer dobre prakse zato što ima profesionalaca koji su zainteresovani da rade i da misle izvan okvira. Siniša (pomoćnik gradonačelnika) je bio jedan od faktora uspeha, ali smo naučili da je dobro da direktori ne budu članovi radnih grupa, već samo da daju podršku svojim ljudima da rade.“

Ružica Rakinić, Somborski edukativni centar

„Kratkoročna dobit za lokalne samouprave je sam dokument. Srednjoročno je važno to što opština ima dokument, jer po Zakonu o planskom sistemu svaka stavka u budžetu mora da ima pokriće u planovima. Dugoročna dobit je što se vidi da civilni sektor ima kapaciteta da pomogne lokalnim samoupravama. To tvrdim odavno. Civilni sektor je relevantan za određene teme, može da gura priču, može da podstiče, a ovo je tema koja je iznad politike...“

Goran Đukić, GASI, Požega

Kroz ovaj projekat omogućena je i saradnja dve različite lokalne samouprave (iz različitih regiona, različite po statusu, broju stanovnika, kapacitetima administracije i sl.) i organizacija civilnog društva. To je dodatni kvalitet, zato što lokalne samouprave često nisu u prilici da vide kako se u drugim sredinama rešavaju slični problemi i međuopštinska saradnja još uvek nije stalna praksa. Svi akteri se slažu da je građanima u njihovim sredinama zaštita životne sredine, kao i zdravlje, postala važna tema, ali da ne prepoznaju da se radi o ciljevima održivog razvoja.

„Kad čitate ciljeve, to zvuči kao izbor za mis – ja sam za mir u svetu... To su ideali kako želimo da svet funkcioniše i to ostaje na tom nivou. Mi (iz lokalnih sredina) kad razmišljamo o toj Agendi shvatimo da su mnoge naše aktivnosti zasnovane na toj Agendi – nesvesno. To je problem. Često i država radi neke stvari, a ne razmišlja o Agendi. Lokalna strategija, pa nacionalna, pa međunarodna dokumenta, pa na kraju ciljevi – to je neka vertikalna linija, najširi okvir na osnovu koga mi delujemo, nekad svesno kao sad, ali najčešće nesvesno.“

Goran Đukić, GASI Požega

Ono što je za sve aktere uspeh ovog projekta je kreiranje dokumenata koji će omogućiti organizovano delanje, prikupljanje donatorskih sredstava, povezivanje sa civilnim društvom i drugim zajednicama, kako bi se problemi sistemski rešavali.

„Prvi korak ka čistoj i otpornoj zajednici“ Sombor

Fondacija Gimnazije Veljko Petrović, u saradnji sa udruženjem Humanizacija i gradom Somborom, sprovedla je ovaj projekat koji je imao za cilj da među decom osnovnog i srednjoškolskog uzrasta poveća nivo znanja i motivaciju za recikliranje otpada, a ujedno i da poveća razumevanje za zaštitu životne sredine generalno.

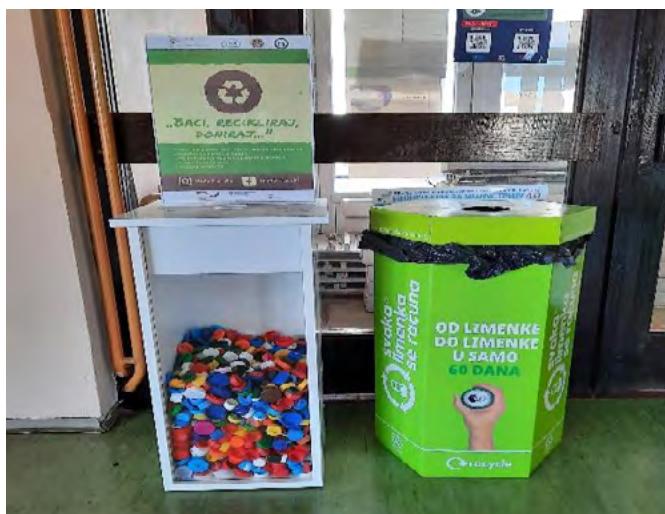
Prvi deo projekta podrazumevao je seriju edukativnih radionica „Zeleni čas“ koje je kreirao projektni tim. Odeljenje za obrazovanje grada Sombora raspisalo je potom poziv za učešće škola u programu. Radionice su realizovane u 12 škola (umesto planiranih 10, zbog većeg interesovanja) iz gradske i ruralnih sredina, a prošlo ih je nešto manje od 200 dečaka i devojčica. Program je bio prilagođen različitom uzrastu dece, jer su se radionice održavale i u osnovnim i u srednjim školama. Realizacija projekta pokazala je da se o ciljevima održivog razvoja malo zna i da je edukacija potrebna i deci i nastavnicima, iako je bilo onih koji su zahvaljujući pojedinačnom angažmanu nastavnika ili učitelja bili informisani.

Velikom uspehu i vidljivosti ovog projekta doprinelo je takmičenje „Baci, recikliraj, doniraj...“ u okviru koga su škole bile pozvane da prikupljaju aluminijumske limenke i plastične čepove. Takmičenje je najavljeni u zajednici, unapred su određeni kriterijumi, način na koji će se proporcionalno (prema broju učenika) računati koja je škola prikupila najviše recikliranog materijala. Pobedila je škola iz seoske sredine, a pobednici su proglašeni na završnoj konferenciji koja je održana pod pokroviteljstvom grada Sombora.

Ova aktivnost mobilisala je celu zajednicu, posebno u seoskim sredinama gde su u prikupljanju limenki i čepova učestovale porodice, susedi, komšije, lokalni prodavci.

„U ruralnim sredinama je pobeda škole pobjeda celog mesta. Iz gradske škole dođe jedan predstavnik škole, a iz seoske dođe učiteljica, domar, dete, baba, deda, svi dođu, i to je prava slika da je svima bitno i da se i slavi to što su pobedili u celom mestu.“

Slađana Vlatković,
Fondacija Gimnazije Veljko Petrović

„Jako značajan pilot projekt, prvi takav... Takmičarski deo je bio odličan, rezultati su se merili proporcionalno, tako da se pokazalo da su sela bila bolja, seoska škola je pobedila iako je učestovalo dosta škola. Jako smo zainteresovani ne samo za praktičan aspekt, nego da se projekat nastavi u celosti. Uspeli su da animiraju srednjoškolce, što nije lako, baš su se potrudili...“

Siniša Borota, pomoćnik gradonačelnika za urbanizam i zaštitu životne sredine grada Sombora

Марина Ђералт

Матеја Стварић

Герт

Марко Јакшић

Данијела Ђорђевић
Дана Јовановић
Драгана Ђулић

MANIFEST ZAVRŠNE KONFERENCIJE

Inicijative „Prvi korak ka čistoj i otpornoj lokalnoj zajednici“

1.

Ostvareni rezultati Inicijative „Prvi korak ka čistoj i otpornoj lokalnoj zajednici“ potvrđuju primenljivost edukativnih i takmičarskih sadržaja za implementaciju poruka Agende 2030 UN-a i većine OIjeva Održivog Razvoja, od ukupno 17 u našoj lokalnoj zajednici.

2.

U takmičarskom delu je prikupljeno 1.608 kg čepova i 660 kg aluminijumskih limenki, što ukazuje da korišćeni model prikupljanja ove dve vrste otpadnog materijala za reciklažu poseduje samoodrživ karakter.

3.

Zadržavanje humanitarnog obeležja Inicijative ostvarivo je uključivanjem i podrškom većeg broja lokalnih institucija, organizacija i privrednih subjekata.

4.

Realizovane aktivnosti Inicijative „Prvi korak ka čistoj i otpornoj lokalnoj zajednici“ trebaju poslužiti za kreiranje sveobuhvatnog modela prikupljanja sekundarnih sirovina na teritoriji Grada Sombora u narednom periodu od 01.10.2022-30.09.2023. Najznačajnijim ciljem novokreiranog modela se nameće pronađenje i primena neophodnih uslova za učeštvovanje svih škola sa teritorije Grada Sombora u prikupljanju otpadnog ambalažnog materijala za reciklažu.

5.

Fondacija Gimnazije „Veljko Petrović“ Sombor i UG „Humanizacija“ izražavaju svoju spremnost da u saradnji sa Kancelarijom za lokalni ekonomski razvoj Grada Sombora izrade zajednički predlog modela prikupljanja sekundarnih sirovina na teritoriji Grada Sombora.

6.

Zajednički predlog modela prikupljanja sekundarnih sirovina na teritoriji Grada Sombora „Sombor – naša čista i otporna lokalna zajednica“ uputite se Gradskom veću radi razmatranja i usvajanja istog na prvoj septembarskoj sednici.

Manifest je usvojen i potписан u Somboru, 17. juna 2022. godine

Ивана Јакшић *Ладислав Јанчић* *Бранка Ђералт*
Саша Ђорђевић *Саша Ђорђевић* *Драгана Ђулић*
Марко Јакшић *Марко Јакшић* *Бранка Ђералт*
Марко Јакшић *Марко Јакшић* *Бранка Ђералт*

Na završnoj konferenciji, na kojoj su prisustvovali predstavnici svih relevantnih institucija, dodeljene su nagrade najboljim sakupljačima, kao i zahvalnice svim nastavnicima koji su učestvovali u programu, a na samom kraju konferencije predstavljen je radni dokument – **Manifest**, koji predstavlja dogovor svih zainteresovanih strana za dalji rad i razvoj modela recikliranja u gradu Somboru. Dogovoreno je da se saradnja nastavi, i da se sa gradskim zvaničnicima prodiskutuju modeli dalje saradnje, kako bi slične aktivnosti bile sprovedene i naredne godine, a takmičenje postalo tradicionalno. Svi akteri u programu su projekat ocenili kao izrazito upešan i kao inicijativu koja uz naučene lekcije (dinamika rada, bolja kordinacija pojedinih aktera i sl.) treba da postane redovna u Somboru.

Naučene lekcije kroz socijalno mapiranje u Zaječaru

„Leave no one behind (LNOB) is the central, transformative promise of the 2030 Agenda for Sustainable Development and its Sustainable Development Goals (SDGs). It represents the unequivocal commitment of all UN Member States to eradicate poverty in all its forms, end discrimination and exclusion, and reduce the inequalities and vulnerabilities that leave people behind and undermine the potential of individuals and of humanity as a whole.“⁴ UN SDG - Universal values

Jedna od osnovnih vrednosti ciljeva održivog razvoja je princip „da niko ne bude izostavljen⁵“. To znači da su razvoj i napredak mogući samo ako su zaista uključeni svi građani i građanke i ako javne politike pružaju odgovore na potrebe svih svojih građana, posebno uzimajući u obzir potrebe ugroženih grupa.

Cilj istraživanja je da se ustanove potrebe i problemi sa kojima se suočavaju odabrane grupe građana.

KATEGORIJE MAPIRANJA:

- Samohrani roditelji
 - Domaćinstva sa osobom sa invaliditetom
 - Mladi (do 26 god.) iz hraniteljskih porodica

AKO PRIPADATE NAVEDENIM KATEGORIJAMA JAVITE SE:

udruzenjetrk@gmail.com

ANKETE SU ANONIMNEI

Metoda koja je u Srbiji razvijena uz podršku GIZ-a za utvrđivanje potreba različitih ranjivih grupa unutar lokalne zajednice je socijalno mapiranje. U Zaječaru je kroz saradnju Centra za trudnice, roditelje i klinice TRK, Centra za socijalni rad i lokalne samouprave, uz podršku GIZ-a, ova metoda korišćena za utvrđivanje potreba samohranih roditelja, osoba sa invaliditetom i mlađih koji se osamostaljuju i prestaju da budu štićenici Centra za socijalni rad. Ideja je bila da se prikupljeni podaci o položaju ovih ranjivih grupa koriste kao ulazni podaci za lokalni plan razvoja opštine Zaječar. U saradnji sa ekspertkinjom i prema GIZ-ovoj metodologiji mapiranja potreba socijalnih grupa, osmišljen je upitnik za ispitivanje ovih potreba, dogovorena saradnja sa Centrom za socijalni rad i lokalnim NVO, kako bi se doprlo do sugrađanki i sugrađana koji pripadaju ovim ranjivim grupama. Međutim, realizacija ovog mapiranja bila je teža i izazovnija nego što se očekivalo.

Ispitivanje je počelo u toku kovid krize pa se tako deo komunikacije odvijao online, što je unapred otežalo komunikaciju između ključnih aktera. Komunikacija sa korisnicima Centra za socijalni rad, usled zaštite podataka o ličnosti, zahtevala je pismenu saglasnost svakog od korisnika, što je usled ograničenih resursa samog Centra bio nepremostiv izazov. Ni komunikacija sa organizacijama osoba sa invaliditetom nije dala očekivane rezultate, pre svega zbog ogromnog nepoverenja koje korisnici ovih organizacija imaju prema institucijama, organizacijama, inicijativama. Terenski rad otežavao je i nedostak komunikacije i koordinacije lokalnih organizacija i institucija. Tako je proces prikupljanja podataka trajao duže nego što je planirano, plan prikupljanja podataka je nekoliko puta menjan, ali je Centar za trudnice, roditelje i klinice ipak uspeo da prikupi podatke koji se odnose na osobe sa invaliditetom i samohrane roditelje.

Prikupljeni podaci su pokazali da je ovo mapiranje itekako bilo potrebno, jer se iz njih vidi da osobe sa invaliditetom imaju mnogostrukе izazove, dok se samohrani roditelji nalaze u ekstremnom siromaštvu, daleko ispod linije siromašta, sa značajno smanjenim šansama da koriste bilo kakve benefite razvoja, te da se njihova pozicija može smatrati „apsolutnom deprivacijom“⁶.

6 Apsolutna deprivacija – život u multidimenzionalnom siromaštvu ili ispod minimalno prihvaćenih standarda sigurnosti, dohotka, prihoda, javnih usluga, infrastrukture ili blagostanja.

Ono što je još značajnije je visok rizik od transgeneracijskog siromaštva, tj. da oni koji dolaze iz siromašnih porodica ostaju siromašni.

„Mame iz urbanih sredina, do kojih smo uspeli da dođemo, ne mogu ni sebi ni deci ništa da priušte... siromaštvo je strašno...“

Mirjana Ognjanović, GIZ ekspertkinja na programu socijalnog mapiranja

Pored ostvarenog rezultata i mapiranja potreba ovih ranjivih grupa, ovaj proces je pružio mnoštvo naučenih lekcija.

Prva, možda i najznačajnija naučena lekcija je da je najveći izazov doći do ljudi. Čak i onda kada se nalaze u evidenciji institucija ili članstvu organizacija, to ne znači da će ljudi biti spremni da govore o svojim potrebama. Takođe je mnogo i onih koji se kroz administrativne podatke ne vide.

„Osetljivo je pitanje kako doći do nevidljivih. U tom smislu nije jednostavno... radi se o tome da je teško doći do tih ispitanika. GIZ je razvio metodologiju, imamo projekte socijalnog mapiranja. Mnogo više mora da se radi na tome kako doći do ljudi... to zahteva dosta vremena. Mora se planirati duže i trajanje terenskog rada... korona je isto bila problem... ljudi su isto bili plašljivi... ljudi takođe nisu hteli da se odazivaju zbog tnečpoverenja koje je razvijeno. Meni je bilo jako važno što sam kao istraživačica učestovala, videla podatke, ali i razumela šta je izazov.“

Mirjana Ognjanović, GIZ ekspertkinja na programu socijalnog mapiranja

Kao važna lekcija vidi se i potreba jasne koordinacije svih aktera na lokalnu, pa je preporuka iz istraživanja da bi bilo dobro na lokalnom nivou formirati konzorcijum aktera (zainteresovanih strana) koji bi činio predstavnik opštine/grada, Centra za socijalni rad, predstavnika GIZ i istraživačkog tima/organizacije. Konzorcijum bi, u zavisnosti od ciljne grupe, mogao da uključi i predstavnike drugih institucija na lokalnu (obrazovanje, zdravstvo, itd.), kao i organizacije. Konzorcijum, ili neko telo za koordinaciju, bi pre svega trebalo da budu svesni snaga i slabosti sopstvenih institucija, prate sve faze istraživanja i brzo reaguju na

novonastale situacije i probleme. S obzirom na to da je reč o „teško dostupnim“ ili „marginalnim ili skrivenim populacijama“, faza planiranja svakog koraka u mapiranju je izuzetno važna. Neophodno je pribaviti saglasnosti od ispitanika koji su na evidenciji CSR, a pre toga ih motivisati da učestvuju u istraživanju.

Postojeća metodologija fokusirana je na tradicionalne istraživačke metode. U novije vreme razvijeni su različite metode kojima je moguće istraživati skrivene, isključene, marginalne i teško dostupne populacije, (*capture-recapture*, kombinacije kvantitativnih i kvalitativnih metoda, *crowdsourcing*, *network analysis*, korišćenje novih tehnologija, metode participativnog istraživanja, *rapid assessment*, itd.).

Takođe je bilo vidljivo da lokalna samouprava, kada misli o socijalnim politikama, pre svega misli na rad Centra za socijalni rad, a da su kapaciteti ove institucije ograničeni, pa bi predstavnike lokalnih OCD trebalo više uključiti u procese donošenja odluka na lokalnom nivou, ojačati mehanizme saradnje, ali i podržati lokalnu samoupravu da razvije više socijalnih usluga u zajednici.

Kao poseban izazov pokazala su se i etička pitanja. U ovakvim istraživanjima poseban izazov je „otkrivanje“ i motivacija ispitanika da se odazovu istraživanju, i u tim aktivnostima treba biti posebno oprezan, jer nije etički ispravno obećavati ispitanicima dobrobiti od njihovog učestovanja, a posle izneveriti očekivanja. Jedan od razloga lošeg odaziva ispitanika prilikom mapiranja u Zaječaru su njihova prethodna iskustva, odnosno izneverena očekivanja. U tom smislu potrebno je uložiti napore da se neke od preporuka zaista nađu

u lokalnim incijativama i imaju efekta, odnosno da ispitanici vide kako imaju korist od istraživanja u kojima učestvuju.

Naučena lekcija i ono što je jedan od očekivanih rezultata samog procesa je razumevanje da lokalna samouprava mora da se oslanja i sarađuje sa organizacijama civilnog društva i da samo u saradnji svih lokalnih aktera može biti korisnog razvoja za sve građane.

Uz izazove koji su pratili ovaj proces planiranja, akteri koji su u njemu učestvovali veruju da je ovo ključna metoda, i da, kada bi savladali početne prepreke sa kojima su se susreli, ovo može da bude način da se postupno menja svest zajednice i preusmeri razvoj u pravcu opšte koristi za sve građane.

„Kada bi ovo mapiranje dobro funkcionalo, stvorila bi se neka povezanost institucija, kod njih bi se podigla svest o ciljnim grupama, ljudi iz tih ciljnih grupa bi se videli kao prepoznati, viđeni, kao oni do kojih je nekome stalo... pa bi onda, kad bi krenuli da upoznajemo zajednicu sa ovim ciljnim grupama, možda na kraju imali idealnu sliku u kojoj ljudi koji nemaju problema imaju svest da dve ulice dalje živi komšinica koja je samohrana majka, da ima dete koje ima poteškoća u razvoju... da bi nakon svih akcija koje smo preduzeli, uključujući i kampanje koje bi se primenjivale, građani znali na koji način da priđu toj ženi. Jer ne samo da su se ljudi otuđili i da smo svi vukovi jedni drugima, već i oni koji su empatične prirode i koji bi hteli da pomognu, ne znaju kako... plaše se da ne pogreše. U tom smislu bi imali jedno otvaranje... i drugačije ponašanje ljudi.“

Saša Tašić, TRK Zaječar

Lokalizacija ciljeva održivog razvoja – naučene lekcije

Na kraju, kroz realizaciju svih komponenti projekta, akteri iz civilnog sektora ali i javnih institucija došli su do sličnih zaključaka:

Jasno političko vođstvo je neophodno za uspešno i participativno kreiranje i sprovođenje javnih politika. Uspešni projekti realizovani su u onim opštinama u kojima je doneta jasna odluka da su potrebni novi planski dokumenti i da se kreće u nov pristup izrade tih dokumenata; takođe, posebno su uspešne bile one sredine gde je bilo pojedinaca među donosiocima odluka koji su bili visoko posvećeni procesu i sami ga koordinirali

Saradnja sa civilnim sektorom je u svim sredinama prepoznata kao uslov bez kojeg se ne može. Civilni sektor je igrao višestruku ulogu. U nekim sredinama je bio inicijator i motivator promena, podstakao kreiranje novih planskih dokumenta ili novih akcija; u svim sredinama je učestvovao u radu (često bio i tehnička podrška) i pružio neophodnu ekspertizu i u svim sredinama je bio neophodna veza sa glasovima građana i građanki

Horizontalna saradnja različitih aktera u zajednici je, prema mišljenju svih aktera, neophodan faktor za održivi razvoj; tek kad su svi akteri kordinisani, znaju ko šta radi, a vođeni zajedničkom vizijom koja je prethodno kreirana planom, mogu da naprave značajnu promenu

Građani moraju biti podstaknuti i motivisani na učešće na različite načine: od anketiranja, preko fokus grupa, razgovora u mesnim zajednicama, do obilaska njihovih udruženja i organizovanja javnih raspava. Iskustvo je pokazalo da u sredinama u kojima građani prepoznavaju da će njihov glas imati težinu, raste participacija

Održivi razvoj je kompleksna tema, zahteva holistički pristup i više nije moguće probleme rešavati pojedinačnim, izdvojenim sektorskim politikama. Ovo predstavlja veliki izazov za lokalne samouprave organizovane na sadašnji način, sa malim brojem ljudi i visoko birokratizovanim procesima, u kojima zaposleni imaju uske opise poslova; zato je saradnja neophodna, kao i drugačija organizacija rada unutar lokalne samouprave i u okviru opštinskih javnih institucija

Nacionalne politike su važan preduslov za primenu Agende 2030, ali moguće je raditi u lokalnoj sredini na njihovoj primeni i kad nema krovnog nacionalnog dokumenta. Donošenje Zakona o planskom sistemu dovelo je do značajnog pomaka, jer je obavezalo lokalne samouprave na obavezno donošenje dugoročnih planskih dokumenata u saradnji sa zajedicom. U nekim oblastima postoje smernice i prakse lokalnih samouprava, a u nekim se planovi donose prvi put (oblast zaštite životne sredine ili javno zdravlje). Lokalne samouprave koje su učestvovale u projektu su pokazale da, kada se dobro povežu i uz podršku civilnog sektora, mogu da donesu realne i za njihovu sredinu relevantne planove.

Ciljevi održivog razvoja – vodič i inspiracija

„Sa ciljevima sam se upoznala vrlo rano i znala sam napamet indikatore pošto radim u regionalnoj agenciji... ali nikada nisam imala prilike da uđem u tu famoznu lokalizaciju ciljeva održivog razvoja dok nismo počeli da pravimo lokalni plan razvoja grada Užica... deluje kao mali korak, ali s druge strane vi vidite da ispunjenjem lokalnih ciljeva vi uticete globalno... ma koliko delovalo minorno, ako svi mi kao pojedinci, damo svoj doprinos ciljevima održivog razvoja onda će globalni biti ostvareni.... jer meni je delovalo da mi kao lokalna samouprava od 78.000 stanovnika ne može da doprinese globalnim ciljevima, a sa druge strane vidite da je to jako, jako dostižno...“

Teodora, Regionalna razvojna agencija Užice

„Ciljevi su za mene uređen sistem, koji govori šta treba da radimo da bude nama dobro, ali i narednim generacijama, da nam svima to bude model ponašanja“

Dr Milena Dimitrijević, predsednica Skupštine Grada Pirot

„Ciljevi su nesto sto ne treba da traje određeni period, već što duže, i decenija... ima za cilj da se jedna sredina razvija u svakom pogledu, i u privredi, u društvu, i u kulturi... da se stvaraju dobri uslovi za život ljudi, da nemaju naši ljudi potrebu da odlaze u druga mesta, već da se posle školovanja vraćaju i da ostaju tu, da stvaraju svoje porodice... definitivno je neki put koji treba da traje...ne da ima ograničeni rok.“

Tijana Milošević, lice zaduženo za rodnu ravnopravnost u gradu Užicu

„Održivi razvoj vidim kao porast empatije, poverenja i solidarnosti... za mene to znači održivi razvoj.. bez obzira šta su tu ciljevi, podciljevi i indikatori... ne vidim da je razvoj moguć ako mi ne razumemo da postoji drugo ljudsko biće koje isto ima potrebe i ima pravo na kvalitetan život... ako mi nismo solidarni, ako ne umemo da iznesemo kolica, otvorimo nekom vrata... ne možemo projektima da dođemo do toga, ako svako od nas ponaosob ne spozna na koji način je život održiv... da resursi nisu beskonačni... da moramo da se povezujemo...“

Saša Tasić, Centar za trudnice, roditelje i klinice TRK, Zaječar

„Ciljevi kao mehanizam, kao alat, kao putokaz budućem dobrom razvoju... traženju mere između industrijalizacije i očuvanja prirode... ne možemo da kažemo nećemo imati nijednu fabriku do 2030... traženje balansa je neophodno, potpuno ekstremno je nemoguće u ovom vremenu“

Branislav Milošević, predsednik Skupštine grada Užice

„Ciljevi održivog razvoja su za mene vizija svetske zajednice gde svet treba da bude za određeni broj godina. Možemo naučiti ljudi šta su, ali neće raditi na njima...zato je važno da se prevedu u život i da se onda u praksi realizuju, ali zajedno partnerski, u saradnji... ciljevi održivog razvoja nisu vlasništvo nekih struktura, ni vlasti, ni NVO sektora nego su svačiji, svih nas...“

Dragan Ranđelović, Društvo mladih istraživača Bor

Ova publikacija je proizvedena u okviru projekta „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“ koji podržavaju vlade Nemačke i Švajcarske, a sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
Stavovi i mišljenja izneti u ovoj publikaciji proističu od strane autora i sagovornika i ne odražavaju nužno zvanične stavove vlada Nemačke i Švajcarske, kao ni GIZ.